

Sayı : 12 .

Sene : 1981 - 1982

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ

*Prof. Tayyib Gökbilgin
Hatıra Sayısı*

EDEBİYAT FAKÜLTESİ MATBAASI
İSTANBUL — 1982

OSMANLI DONANMASI VE KAPUDAN-I DERYA İLE İLGİLİ
TEŞRİFAT HAKKINDA BELGELER

Orhan Şaik Gökyay

I.

A. Kaynaklar

Bu yazıda, bildiğim kadarıyla, kimi eserlerin çıkmalarında yerleri ve numaraları gösterilmiş olmakla birlikte bütünüyle verilmiş olan kaynaklardan ve belgelerden alınmış olan bilgiler yer almaktadır. Sırası geldikçe ve gerektikçe bu konunun alanına girmiş olan kitapların ve incelemelerin adı da geçecektir.

Söz konusu kaynaklar, 1) *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde*; 2) *Topkapı Sarayı kütüphanesinde*; 3) *Başbakanlık Arşivinde* yattmaktadır.

Topkapı Sarayı arşivindeki belgeler için, çoğunu rahmetli Mustafa Çağatay Uluçay'ın hazırladığı kataloglardan yararlanılmıştır. Bu kataloglardan ilk ikisi basılmıştır. I. fasikül, Kültür Bakanlığı Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul, Devlet Basımevi, 1938; II. fasikül, aynı yer, 1940. Bu belgeler konularına göre ayrılmış ve bunlar alfabe sırasına konmuştur. I. fasikül *Aba-Cemil Kalfa*, II. fasikül *Cemile Sultan-Hançerlîzade* arasındaki belgeleri vermektedir. Henüz basılmamış olanlar beş defter halindedir. Bütün bu belgelerin, herbirinin muhtevası hakkında bilgi vermiş, bunların yazıldıkları tarih üzerinde açık bir tarih bulunmayanları yaklaşık olarak belirtmek suretiyle bu belgelere açıklayıcı fişler iğnelemiştir.

a) *Topkapı Sarayı Müzesinin kütüphanesinde bulunan 'Defter-i Teşrifat' Yeniler, Nu. 612 de kayıtlıdır.* Kitabın başında *sûret-i hatt-ı hümayun-ı saadet-makrûn* başlığı altında *fîma'ba'd defter-i teşrifat düstûrû'l-amel tutulup teşrifatçı bulunanlar hıfz, ve hilâfından ihtiraz oluna* denmektedir. İçinde türlü konular ve kişilerle ilgili sayfalar bulunan bu teşrifat defteri, Sultan I. Mahmud'un (saltanatı : 1143-1168 (1730-1754) teşrifatçısı olan *Nailî* tarafından derlenip toplanarak meydana getirilmiştir. Bu zat, 1110-1172 (1698-1758) yılları arasında yaşamış olan sadriazam Abdullah Nailî Paşadır. Sultan III. Osman zamanında 1168-1171 (1754-1757) sadriazamlıkta bulunmuş olan Paşa, 1743 de Sultan I. Mahmut tarafından, devletin bozulan teşrifat usullerini derleyip toplamakla görevlendirilmiş, bütün teşrifat usullerini *kavânîn-i teşrifat* adı altında bir arada göstermeye çalışmıştır (*Türk Ansiklopedisi*, I, 39 v.d.; *Sicill-i Osmanî*, III, 381; *Osmanlı Müellifleri*, III, 102). Kitabın sonunda (ypr. 177^b) «*Asr-ı Mahmud Hanîde elli altı tarihiyle müverrah ve hatt-ı hümayunla muvaşşah tertib olunan teşrifat defterinde*» dendiğine göre, bu derleme 1156 (1743) tarihinde tamamlanmıştır. Kitabın ilk sayfasında, alışılmış olan belli kalıp sözlerden sonra '*Sultan Mahmud Gazi hazretleri defâtir-i Hızâne-i âmirelerinden cerâid-i teşrifat . . . ismiyle nâmver ve nizâm-ı aslîsi ânen fe-ânen eğerci mer'i muteberdir, lâkin ahd-i baiddan berü teşrifata dair olan rûsûm ve kavânîn vazâyif-i Vakâyinüvisan gibi zuhûrât-ı yevmiyye ve vakâât-ı rûziyye siyâkında ketb ü tahrir ve vâdî-i kasas ve hikâyatta zabt u tasdir olunduğundan kavâid-i külliyyesi mensi ve nizâm-ı aslîsi muntefi olmağla teşrifatî olanların yedlerinde mahfuz olan defâtirden vakt-i hacette umûr-ı cüz'iyeye istinbatı asîr ve nice muharrerat-ı vakayi' dahi şîraze-i cild ü tedvin olmayıp evrak-ı perişanda kaldığından ukde-i serrişte-i işkâlin tiz elden hall ü tedkiki gayr-i yesîr olmaktan naşî defâtir-i merkümenin böyle muhtel ve perişân olmasın . . . revâ görmeyüp sahâyif-i mezkûrenin şîrazegîr-i mecmua-i telfik ve nizâm-bend-i tedvin-i cem' u tevfik olmasıyla ecdad-ı mââlî-nejadların asâr-ı hucestelerini ihya ve tecdide irade-i aliyye-i şahaneleri tealluk etmeğın bu abd-i fakir yani Nailî-i pür-acz ü taksir teşrif-i behcet-tırâz-ı teşrifat ile serefrâz buyurulduktan sonra zikri mesbuk emr-i hatîri cem' u tesvîd uhde-i kem-bidâa-i hakîraneme tefviz ve taklid olunmağla me'muren . . . cem' u tahrir ve telfik u tas-tîrine sâid-i mübaşeret ve ihtimam teşmîr olunmuşdur . . .*

Yalnız bu kitapta yer alan olaylar ve kişilerle ilgili olan belgelerin hepsi Abdullâh Nailî Paşa'nın derleyip topladıklarından ibaret değildir. Onun 1758 de ölümünden çok sonraya ait 1181 (1767), 1190 (1776), 1195 (1781) ve 1206 (1791/92) tarihini taşıyan teşrifat belgelerine de rastlamaktayız. Kitapta bulduğumuz en eski tarih ise 1161 (1748) dir.

Abdullah Nailî Paşa'nın teşrifatından bazı bölümler Türk Tarih Encümeni Mecmuası'nda yayımlanmıştır (1 Temmuz, 1926, nr. 16 (93), s. 250 v.dd.) Yalnız bu parçalar benim söz konusu ettiğim kitapta yoktur.

b) *Başbakanlık Arşivinde, teşrifatla ilgili belgeler Kâmil Kepeci tarafından sıraya konmuştur (genel sayı: 696/M; özel sayı: 15). 200 yaprak tutan bu defterin içinde, aralarda boş bırakılmış sayfalar vardır ve bunların sayısı oldukça kabarıktır. Baştaki ilk yaprakta (1^a - 1^b) bu defterin nasıl ve kimin tarafından meydana getirildiği anlatılmaktadır. Her kitapta âdet olan giriş satırlarından sonra şöyle denilmektedir: *Mülûk-i Osmaniyenin her zamanda umûr-ı teşrifat ve merasimine ricâl-i devlet-i aliyyeden me'mur olan zevât-ı kirâmın hademât-ı şerîfelerinde halîfelik hizmeti ile bazıları bulunagelüp ol dahi bulunduğu surette vukubulan mevâdd-ı cariye-nin ânen fe-ânen zabt u tahrir ve teşrifât-ı hümayuna tatbik ederek ketb ü tahriri elzem-i umûrdan olup teşrifat kalemi sair aklâm misüllü kisedara muhtaç olduğun reisülküttab devletlü, inayetlü Ömer Efendi hazretleri i'lâm etmeğın, i'lâma mücibince bu bende-i pür-taksir Mehmed Naim kisedarlık hizmetiyle müceddeden me'mur ve çırağ ve hâlen teşrifât-ı divân-ı hümayun olan sadr-ı esbak ve mağ-fürün-leh Nailî Abdullâh Paşa Biraderi demekle şehîr El-hâc Ebu-bekir Vahdetî Efendi hazretlerinin himmet-i seniyyeleriyle kisedarlık ruûsuna dest-res ve nâil olup İnşaallahu Taâlâ kalem-i mezbûra müdâvemet ve bin yüz seksen senesi ramazan-ı mübareki tarihinden (aralık 1767) olmak üzere bazı evrâk-ı perişan ve gerek sene-i mezkûrede vaki olan teşrifat ve sinîn-i sâbıklarda vuku-yâfte bulmuş mevâdd-ı lâzimeyi bazan tashih-i nüsveddat ve bâzan dahi defatir-i teşrifattan tertip ve bir cilde şîrâze-bend-i cem' u tensik etmek üzere hizmet-i mezkûreye şehîr-i zilhiccenin on sekizinci ahad gününden (17 Mayıs 1767) me'mur ve bi-avnihi Taâlâ bed' ve iftitah olundu.**

Arada boş bırakılan altı sayfadan sonra yukarıda verilen bilgi daha kısa olarak tekrarlanmıştır (7^a).

Kısaltmalar : E. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, *evrak*; D. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, *defter.*; N. Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Naili Abdullah Paşa Defter-i Teşrifat; K. Başbakanlık Arşivi, Kepeci Tasnifi.

B. Başka kaynaklar

Konumuzla ilgili olarak yazma ve basma daha başka kaynaklar da vardır. Bunlar, *Ayni Ali Efendinin*, Kuyucu Murat Paşa'nın teşviki ile düzenlediği *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mazâmîn-i Defter-i dîvan* adlı eseridir. 1280 (1864) yılında basılmıştır. Bu kitapta konumuzla ilgili *Eyalet-i Bahrisefid ve Kapudan-ı Derya Eyaleti* (s. 20 v.d.) ve *rüesâ ve azeben ve tersane-i âmire hizmetinde olup onların vazâifi beyanında* (s. 93) başlığı altında verilmiş olan iki satırlık bilgiden ibarettir.

Esat Efendinin teşrifât-ı kadîme adlı eseri 1287 (1870) yılında İstanbul'da basılmıştır. Bu eser Osmanlı İmparatorluğunda teşrifât konusunda önemli bir yer tutmaktadır. Bu kitapta *Defter-i Donanma-yı Hümayun* bölümünde (s. 97-110) bulunan 'donanma-yı hümayunun Yalı Kasrı önünden geçişi (97-106), 'Âmeden-i donanma-yı hümayun (106-107) ve 'Mürûr-ı Donanma-yı Hümayun (107, 110) bölümleri, benim yararlandığım kaynaklardan kimi farklar gösterdiğinden, ben, yazmalardan alarak verdiğim bölümleri, bir tekrar saymadığım için, yazımda bıraktım, bu farklardan kimilerini, ayrıntılara girmeden, işaret ediyorum. a) Esat Efendide yukarıda verdiğim bölümler, benim kullandığım yazmalarda daha uzundur. b) Esat Efendi'de kendilerine hil'at verilenler, *filan paşa, filan bey* diye genel olarak verildiği halde yazmada hil'at alanların adları da verilmiştir. c) Paşalardan ve beylerden başka kendilerine hil'at verilenlerin sayısı yazmalarda daha çoktur.

Tevkî Abdurrahman Paşa tarafından 1087 (1676) de tedvin edilmiş olan *Kanûnnâme* Milli Tetebbular Mecmuasında yayımlanmıştır (Temmuz-Ağustos 1331, cilt-I, sayı-3, s. 497-544). Bu eser Osmanlıların teşrifâtı konusunda çok daha zengin bilgi vermekte-

dir. Konumuzla ilgisi dolayısıyla *Kanun-ı Kapudan Paşa bölümü buraya alınmıştır* (s. 536-538).

Teşrifat ve teşrifatçı için en zengin bilgi rahmetli İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın 'Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı' adlı eserindedir (Türk Tarih Kurumu, Ankara 1948, s. 58-64). Bu konu ile ilgili başkaca bilgiler için eserin III. Terimler ve Önemli Maddeler bölümüne de bakılmalıdır.

C. Kapudan Paşa (Derya kapudanı).

1. Yazma belgelere geçmeden önce, bu bölüm için basma kaynakları hatırlamakta yarar görüyorum. Bunlar, *Tevkî Abdurrahman Paşa'nın Kanunnamesi (Milli tettebbular Mecmuası, cilt. I, Temmuz-ağustos 1331, sayı, 3, s. 536-538)*.

2. *Kâtip Çelebi, Tuhfetü'l-kibar fi Esfârî'l-bihâr (Açıklamalarla Orhan Şaik Gökyay, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1000 Temel Eser yayınları, İstanbul 1973)*.

3. *İsmet Parmaksızoğlu, Kaptan Paşa Maddesi. İslâm Ansiklopedisi, C. VI, 206 v.dd. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde bu madde ile ilgili olarak gösterilen kimi belgelerin bu konu ile alakası yoktur. D. 9139, Sultan II. Bayazıt'ın evkafına ait bir muhasebe defteridir. E. 4478 numaralı belge de, bugün Arşivde yoktur.*

4. *İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye teşkilatı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1948, s. 414-422. Donanma ile ilgili bütün bilgiler için, s. 422 v.dd.*

5. *S. Özbaran, Kapudan Paşa, Encyclopedia of Islam, s. 571-572.*

6. *Henry and Renée Kahne - Andreas Tietze, The Lingua Franca in The Levant (Turkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin, University of Illinois Press, Urbana, 1958.*

Bu kaynaklarda, bir bölümü yabancı dilde olmak üzere başka eserler de yer almıştır.

Ç. Tevkî Abdurrahman Paşa Kanûnnâmesinden :
Kanun-ı Kapudan Paşa (s. 536-538)

Vezereti var ise vüzerâ-yı izam silkine dahil olur. Arz günlerinde divân-ı hümâyuna gelür ve kubbe altında yoluyla oturur. Ve tersane-i âmireye vardıkça iktiza ederse ol semte müteallık davaları istima' eder ve ol semt kadısına buyuruldu yazup istima' ettirir. Deryaya müteallık umûr-ı külliyye ve cüz'iyeyi görüp bâzı umûr-ı mu'zamayı vekil-i saltanat olan sadr-ı âlî-menzilet hazretlerine arzeder ve deryaya müteallık ve kapudanlığa mahsus umûr için ahkâm verüp tuğra çeker ve deryaya müteallık olan tımar ve zeameti ve sair manâsıbı tevcih eder, bâzısını kendi buyurup bâzısını vekil-i saltanata arzeder.

Vekil-i saltanat hazretleri tersane-i âmireye vardıkda kapudan paşa iskelesinde karşılayup elinde olan sadekârî asâyı vekil-i saltanatın eline verüp kendi önüne düşer.

Ve donanma-yı hümâyun çıkmak lâzım geldikde cümle vüzerâyı izam ve şeyhülislâm efendi ve nişancı paşa ve bilfiil kadıasker efendiler ve defterdarân ve yeniçeri ağası sabah namazından sonra erkence tersane-i âmireye varup kapudan paşanın odasında otururlar. Ba'dehu sadrıazam hazretleri varup kapudan paşa iskelesinde istikbale müsaraat ve kanun-ı mezkûru riayet eder. Ba'dehu odaya girüp otururlar.

Ol mahalde cümle erkânın ve kapudan paşanın huzur ve müvacehelerinde veziriâzam hazretleri tersane emîni ile tersane kethüdasına hitab edüp «donanma-yı hümayunun cemi' mühimmatı görü-lüp bıkusur yerli yerine teslim ve tekmil olundu mu?» deyü sual buyurur. Anlar dahi «tamam oldu ve cümle mühimmat ve levâzım görüldü» deyü cevap eylediklerinde anlara ve sair tersane kütübına ve huddâmına defterleri mucibince ilbas-ı hil'at buyururlar.

Ba'dehu taraf-ı hümayundan izin haberi gelicek ol saat vüzerâyı izâm selmîlerin giyüp ve ulema-yı kiram örflerin giyüp anda olan sair erkân dahi kezalik selmîlerin giyüp baştardaya girerler.

Amma odadan çıkup baştardaya gitmelerinin keyfiyyet-i kanûnu budur ki vüzerâ ve ulema ve sair erkân odadan taşraya çıkup selâma dizilürler. Ba'dehu veziriâzam hazretleri elinde sadekârî asâ ile odadan çıkup vüzerâ ve ulemaya selâm vererek cümlelerin

önünce yürüyüp vüzerâ ve ulema tertipleri üzere veziriâzam hazretlerinin ardınca yürürler.

Amma en ilerüde reis efendi ile çavuşbaşı ba'dehu tersane kethüdası elinde değnek ile yürür, eğer payesi var ise selimî giyer. Ba'dehu kapudan paşa elinde değnek ve selimî ile yürür. Ve bilcümle bunlar veziriâzam hazretlerinin önünce yürürler.

Bu üslûb üzere başardaya girerler, otururlar. Amma kapudan paşa Sancak dibinde selimî ile ayağ üzre durup iskelelerde yığılup duran halka selâm virür.

Kireçhane önüne varıldıkda veziriâzam hazretleri kendi kayığına binüp huzur-ı hümayuna giderler.

*Yah Köşkü*nde Şevketlü padişah-ı âlempenah hazretlerine veziriâzam arz edüp Kapudan paşaya Kürklü seraser ve sair beylere ve donanma ağasına ve çorbacılara ve gemi kapudanlarına hil'atler giydirilüp ba'dehu veziriâzam hazretleri ve Kapudan paşa üslûb-ı sâbık üzre başardaya gelüp girerler.

Amma kapudan paşa sancak dibinde ayağ üzre selâma durup *Yah Köşkü* mukabelesine gelindikde şevketlü padişah-ı âlempenah hazretlerini selâmladıkda ol saat top ve tüfenk şenliği olur. Lâkin kuru-sıkı ve tüfeklerin ağızları cümle Tophane canihine virilür. *Beşiktaş* önüne varup demir birağurlar. Vüzerâ-yı izâm ve ulema-yı kiram ve sair erkân başarda içinde kapudan paşanın ziyafetiyle it'am olundukdan sonra kayıklarına binüp hânelerine giderler.

Donanma-yı hümayûn dahi bir-iki gün sonra mahall-i mezburdan hareket ve me'mur olduğu semte azimet eder.

Ve kapudan paşa donanma-yı hümayunla her ne semte varırsa dâva dinler ve ahkâm-ı şeriat ve umûr-ı siyaseti icra eyler. Yanınca donanma-yı hümayun kadısı namına bir kadı götürür.

Amma kapudan paşanın vezâreti olmasa pâyesi Cezayir beylerbeyliğidir. Meğer ki Cezâyir'den âlî bir eyalet pâyesi inayet buyurula. Alâ küll-i hâl itibar pâyesine göre olur.

Ve gâh olur ki iktiza hasebiyle donanma-yı hümayunla kapudan paşa gönderilmeyüp anın yerine tersane kethüdası beylerbeylik pâyesiyle tayin olunur. Yahut beylerbeyilerden bir umûr-dîde gönderilür.

Ve kapudan paşanın mahsus kayığı vardır, kadirga burunlu ve tırabzanlı.

Sair vüzerâ-yı izâmın dahi mahsus kayıkları olur, kanca burunlu ve tırabzanlı sandallardır. Tatil günlerinde binüp bahçelerine giderler; çaşnigirler kürek çeker.

Amma sadrıâzam hazretlerinin kayığı yeşil çuka ile kıçı örtülüdür, sairinden mümtazdır. Ve vüzerâ-yı izâm kayıkları tersane-i âmirede durur.

Törenler

A.

Vezirlerden birine Derya Kapudanlığı verildiğinde

- a) *Hanya Muhafızı Vezir-i mükerrerem Tosun Mehmet Paşa'ya Derya Kapudanlığı tevcih olunup donanma-yı Hümayun ile Asitane-i saadete vürudlarında icra olunan resmdir*
14 Recep 1180 (17 aralık, 1766)

N. 13^a - 13^b

Vezir-i müşarünileyh hazretlerine bundan akdem derya kapudanlığı tevcih ve ihsan ve donanma-yı hümayun ile 'Deraliyye'ye müteveccih olmaları ferman buyurulmağın eyyam musadefe etmeyüp rûz-ı kasımdan otuz dört gün mürûrununda bi-inayetillâhi Taâlâ Kapudane-i hümayun Kalyonu ile *Kurşunlu Mahzen* önüne lenge-rendaz olup ahşam karib olmağla irtesi günü devletlü sadrıâzam hazretleri tarafından âdiyeten mu'tad üzre bir donanmış esb ve ikramen yük içün bir re's bargir ve yirmi nefer çukadar ve on nefer mehterler dahi *Kireç İskelesine* isal ve sadrıâzam Kapucular Kethüdası ağa taraf-ı asafiden mukaddemce davete gidüp vezir-i müşarünileyh dahi kendülerine mahsus olan kayığa süvar ve iskele-i merkûma çıktıklarında kapucular Kethüdası ağa önlerince bâb-ı âsafîye geldiklerinde saadetlü Kethüda Bey ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve tezkire-i evvel ve sâni ve mektûbî ve teşrifatî efendi nerdiban başında istikbal ve huzûr-ı sadrıazamîye varıldakta sahib-i devlet hazretleri dahi vasat-ı odaya karib istikbal buyurdıklarında kapudan-ı müşarünileyh damenbûs-ı âsafî birle ik'ad olunup merasim icrasından sonra bir mikdar sohbet ve ba'dehu avdetlerinde müstakbilin-i mûmaileyhim nerdiban başında teşyi' ve seng-i rikâb-ı sadrazamîden geldiği esbe süvar ve yine *Kireç İske-*

lesinden kayıklarına binüp donanma-yı hümâyuna teşrif eylediler. Bu günde at ve kürk verilmedi ve mutahhıracı, tüfenkci takımı dahi iskeleye gitmedi. Ancak çukadar ve mehterler îsal olundu.

*
**

b) *Kapudan Küçük Hüseyin Paşaya derya kapudanlığı verildiği zaman yapılan tören.*

Bu defa rütbe-i vâlâ-yi vezâretle derya kapudanlığı tevcih ve inâyet buyurulan saadetlû re'fetlû Hüseyin Paşa hazretlerinin kânûn-ı kadim üzre enderûn-ı hümâyunda kallâvi iktisa buyurup cümle ile resm-i muvâdaayı icradan sonra takım ile bâb-ı âsafîye ve andan dahi *Kireç Iskelesinde* kendülere mahsus olan filikelerine süvar olup tersane-i âmireye gittiklerinde iktiza eden resmdir.

E. 10178

Yevm-i mezbûrda saat-i muayyen malûm oldukda kethüda bey divân takımı yeşil üst ve çavuşbaşı ağa seraser üst ve divân takımıyla ve kâtib-i çavuşân ve emîn-i çavuşân ve teşrifâtî ve on beş mikdarı erkân samur kürkleriyle agavât-ı âsafî ve otuz-kırk mikdarı divân-ı hümâyûn çavuşları, bu zikrolunanların cümlesi giderken destâr-ı âdî ile enderûn-ı hümâyuna varup Kubbe-i Hümâyûn cânibinde hâcegân-ı dîvan-ı hümâyuna mahsus olan Tûlânî Suffa'da kuûd ederler. Ve kethüda bey bu def'a yalnız kendi takımlarıyla gidüp zaid takım iktiza etmez. Müşarünileyh hazretlerinin kendi takımları şâtır ve mataracı, tüfenkçi ve çukadarân ve kapucular kethüdaları ve selâm ağaları ve mîrahur ve sair vüzerâ-yı izama mahsus olan takım bilcümle mevcut olanlarıyla mukaddemce enderûn-ı hümâyuna varup *Orta-kapuda* dîvan bisâtıyla müzeyyen esb ile ve yedekleriyle hâzır ve âmade dururlar. Erbab-ı alayın mezkûr olan *Tûlânî Suffaya* geldikleri müşarünileyhe ihbar olundukda nısf saat mürurunda yeşil atlas üst kürkü ve kallavî ile çıkup *Babüssaade* mabeynine geldikde meydan imamı duâ edüp müezzinîn savt-ı bülend ile âmin deyüp müşarünileyh tarafından ağanın biri bir kese çil para çıkarup önlerinde çemenzara nisar ederler. Hademe yağ-

mada iken müşarünileyh yürüyüp bu esnada erbâb-ı alay dahi bilcümle mecevvezelerin giyüp ak ağalar koltuğunda müşarünileyh gelür iken selâm taşından birkaç hatve mâhalde kethüda bey ve dahi ilerüde teşrifâtî selâmlayup önlerince yürüyerek Kubbe-i Hümayun yoluyla Orta-kapuya giderler. Çıkıldıkda herkes süvar olup müşarünileyh dahi kendi taraflarından âmâde olan esblerine süvar olurlar.

Tertib-i alay. İbtida çavuşân-ı dîvan, ba'dehu ağayân-ı âsaffi mücevveze ve erkânlarıyla, ba'dehu kâtib ve emin mücevveze ve erkân ile, ba'dehu teşrifâtî mücevveze ve üst kürkiyle, ba'dehu çavuşbaşı ağa seraser üst ve dîvan takımı mücevvezesiyle, ba'dehu kethüda bey yeşil atlas üst ve mecevveze ve dîvan takımıyla, ba'dehu müşarünileyh hazretleri kallâvi ve üst kürkü ve dîvan bisatlu esbleriyle yürüyüp bâb-ı âsafîye geldikde reisülküttab efendi selîmî ve sair rical-i bâb mücevveze ve erkân ile binek taşından istikbal edüp kapucular kethüdası selâm ağası koltuğuna girüp dahi odasına dühül ve resn-i âdf üzere mülâkattan sonra kable'l-kuûd işaret-i âsaffi ile müşarünileyhın kallâvileriyle üst kürklerini alup âmâde olan destâr-ı âdîlerini ve erkân samur kürklerini iktisa ve ba'dehu kuûd buyururlar. Tatlu ve kahveden sonra bir mikdar mahfi sohbet ve ba'dehu şerbet ve buhur verilüp avdet buyururlar ve avdetde herkes destâr-ı âdîleriyle nerdibana dek teşyi' resmi icra ederler. Sair ilbas-ı ferve ve erbâb-ı alayın ve çavuşbaşı ağanın maan tersaneye dek gitmeleri resimleri icra olunmuş olmağla anlar iktiza etmeyüp ve tekrar esb keşide kılınmayup bâb-ı âsafiden avdetde hemen çavuşân-ı alay ve emîn-i çavuşân ve kâtib-i çavuşân iskeleye dek beraber gidüp müşarünileyh hazretlerini râkiben selâmlayup avdet ederler. Yevm-i mezburda çavuşân-ı dîvan ve agavât-ı âsaffi ve kapu kethüdaları misillü rikâb-ı müşarünileyhde bulunanlara iktiza eden atâyâ, re'y-i rezîn-i inâyet-karînlerine menûttur.

c) *Vezirlerden birine derya kapudanlığı verildiği zaman sadrîâzamın sarayında yapılan tören*

Vüzerâ-yı izam hazerâtından biri derya kapudanlığı ihsan olunup sara-yı âsafide kürk ilbasından sonra iktiza eden harekâttır.

N. 53^a (tarihsiz)

Derya kapudanlığı tevcih olundukda sarâ-yı âsafide serasere kaplu semmur kürk ilbas ve bir re's donanmış at dahi ihsan buyurduktan sonra kapudan paşa hazretleri kendü takımlarıyla *Bahçe-kapusuna* varup kapudan paşalara mahsus olan filikeye süvar ve tersane-i âmireye gûzar buyurdukdâ *Kapulu İskeleden* çıkup *Büyük-Oda*da celse-i hafifeden sonra tersane ricâlinin dîvanhanede müheyya olduğu haber verildikde tersane-i âmire emîni ve tersane kethüdası önüne düşüp dîvanhaneye geldiklerinde tersane hâtibi ağâz-ı duâ ve iki nefer tersane müezzinleri savt-ı bülend ile resm-i temîni eda eyledikden sonra mehterhâne çalınmağa başladıkda ibtida tersane-i âmire emîni, ba'dehu tersane kethüdası paşa, ba'dehu ümerâ-i derya alettirtib, ba'dehu kapudanân, ba'dehu ketebe-i tersane, ba'dehu sair hademe-i tersane alâ-meratibihim damenbûsdan sonra müşarünileyh hazretleri divânhânedan kalkup içerüye teşrif buyurdukdâ azîm top şenlikleri olup içerü odada defter-i teşrifatta mezkûr olanlara hil'atler ilbas olunur. Ve tersane emîni mu'tâd üzre üç gün ziyafet eder. Akab-ı ziyafette emîn-i mûmaileyhe ferâce kürk ilbas olunduğu dahi mukayettir.

**

B.

a) *Kapudan Paşaların Bayramlaşma Töreni.*

Mîrmîranlık rütbe-i celilesiyle kapudan-ı derya olan zevât-ı kiram hazretlerinin iktiza eden muayedeleri resmidir (N. 48.)

Ramazân-ı şerîfin yirmiyedinci cuma günü tayin olunan vakitte saadetlü kapudan paşa hazretleri selîmî ve erkân kürk ve dîvan bisatlü esb ile ve iki re's yedekleri ile ve önlerince kapucular kethüdaları ve selâm ağaları mücevveze ve erkân kürklerle ve dört nefer şâtırları ve saracbaşıları ve yedekçibaşıları mu'tâd üzre kendülere mahsus kıyafetleriyle sudûr-ı kiram hazerâtı bâb-ı âsafîye gelüp teşrif ve kethüda bey binek taşı karşusundaki muhızır ağa öndür -şâtırları anda tevakkuf ve selâma dizilürler- ve kapucular kethüdaları ve selâm ağaları ol mahalde atlarından nüzul ve devletlü sadrîâzam efendimiz hazretlerinin kapucular kethüdası ve selâm ağası ve bölükbaşı ağalar nerdibanda istikbal ve önüne düşüp doğru *Arz Odasında* huzûr-ı âsafîye idhal ve damenbûs birle kuûd ve

gülâb ve buhur merasimi icrası hitamında avdet olundukda kezâlik kapucular ağası ve selâm ağası ve bölükbaşı ağalar mu'tâd üzre nerdibana dek teşyi' ederler. Bâb-ı âsafiden avdetde rüsûm-ı mu'tâde üzre doğru semahatli şeyhülislam efendi hazretlerinin saadethanelerine varup rüsûm-ı muâyede icrasından sonra mahall-i mezburdan süvar ve doğru vezir-i mükerrem saadetli kaymakam paşa hazretlerinin sarâ-yı âflirini teşrif ve müşârünileyh hazretleri dahi rüsûm-ı muayede icrasından sonra doğru tersane-i âmireyi teşrif buyururlar.

Sayfa kenarında kırmızı mürekkeple şu satırlar ilâve edilmiştir:

2 Şevval, 1182 (9 şubat, 1769) yevm-i çeharşenbih. Mîrimîrandan kapudan-ı derya olan zevât-ı kirâmın id-i şerifin ikinci günü sadrıâzam ve şeyhülislâm hazretleri ve sair vüzerâ-yı izâm gibi *Gülhaneye* ve huzur-ı hümayuna ruhsûde olmaları kaydı defter-i teşrifatta olmayup teşrifattan mucibince takrir ve enderun-ı hümayuna irsal olundukda müşârünileyhima hazerâtı ile maan *Gülhâne'*-yi teşrif ve huzûr-ı hümayuna ruhsûde olması ferman buyurulmuş iken kethüda bey tarafından gidecek davet tezkiresi sehv olunup tahrir ve irsal olunmamağla pâşâyı mûmaileyh hazretleri tarih-i mezkûrda teşrif edememişlerdir.

Mîrmîrandan derya kapudanı olan zevât-ı kirâmın divân-ı hümayuna gelmeleri mu'tâd olmamağla 1182 (1769) tarihinde kapudan-ı derya olan Ağribozlu İbrahim Paşa hazretleri dahi divân-ı hümayunlara gitmemişlerdir.

C.

Osmanlı donanmasının Akdeniz'e çıkışında yapılan törenler.

a) Donanma-yı Hümayunun Bahrisefid'e azimetinde iktiza eden resmdir, Cumâdel'ülâ, 1161 (20 mayıs, 1748) (N. 163^a)

Yevm-i mezburda re'fetli sadrıâzam hazretleri ve semâhatli şeyhülislâm efendi hazretleri ihtiyar buyurulan vakitte *Yalı Köşkünde* hazır ve kudûm-ı meymenet-lüzûm-ı hazret-i şehriyârîye muntazır olurlar. Ba'dehu şevketli, kerametli efendimiz hazretleri kasr-ı

merkuma çıkacak kapudan tahrik-i rikâb-ı zuhûr buyurdıklarında alkış olunur. Bu esnada defterdar ve reisülküttâb efendiler ve çavuşbaşı ağa rikâb-ı hümayun ağalarıyla selâmlayup pîş-i hümayunda yürürler. Ve tezkireci ve mektûbî efendiler ve teşrifâtî kenadra selâmlayup pîş-i hümayunda yürümezler. Ve semahâtlü şeyhülislam efendi binektaş kurbünde selâma durup andan pîş-i hümayunda yürüyüp taht-ı hümayun pîşgâhında tevakkuf ederler. Re'fetlü sadrîâzam hazretleri mâşiyen istikbal ve zeminbûs eylediklerinde alkış olunur. Anlar dahi pîş-i hümayunda yürüyerek binektaşında nüzûl-i hümayun buyurulduğu gibi alkış olunur (163^b) Ve sadrîâzam hazretleri hizmet-i bağlgiri ile müşerref olurlar. Taht-ı hümayuna teşrif-i padişahâne buyuruldukda sadrîâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislam efendi hazretleri huzûr-ı hümayunda bir mikdar tevakkuf ba'dehu çıkup devletlü darüsaadeti's-serife ağası hazretlerinin olduğu mahalli teşrif buyururlar. Ba'dehu kapudan paşa hazretlerini davet için *kayık kapucu ağa* mukaddem irsal ve tersaneden hareket ve başarda ile *Azepkapusu* beraberine gelüp levarima eylediklerinde haseki ağa bostancıbaşı sandalı ile varup vezir-i müşârünileyh hazretleri sandala süvar ve gelüp tahta perdenin taşrasında kallâvi ve ferâce kürk ile sandaldan çıktıklarında bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası ağa selimî ve ferâce kürk ve yedlerinde değnek ile istikbal edüp haseki ağa ve kozbekçi ağa koltuğunda, tahta perde sırasıyla gelip mîrahur-ı evvel ağa dahi istikbal ile önüne düşüp sadrîâzam hazretlerinin olduğu mahalle getirürler. Bir mikdar tevakkuftan sonra ibtida sahib-devlet hazretleri, ba'dehu şeyhülislâm efendi ve ba'dehu kapudan paşa huzûr-ı hümayuna girüp zeminbûs ve tevakkuf ederler. Bu esnada ümerâ-yı deryaya ve kupudânân ve liman reisine tahtaperde taşrasında hil'atler ilbas ve çuvsular kâtibi ve emîni mücevveze ile önlerine düşüp alkış için *Ağaçlar* önünde duran çavuşlara karîb getürdüklerinde hasaki ağa ve kozbekçi ve kayık kapucu ağalar ve suffa bekçisi zikrolunan beyleri birer birer alup bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası durdukları mahalle getirürler. Anlar dahi huzûr-ı hümayuna karîb mahalle götürüp (163^b) maan zeminbûs ettirüp cümlesi tamam olduğu gibi ibtida sadrîâzam hazretlerine serâser kürk, ba'dehu şeyhülislâm efendi hazretlerine dahi serâser kürk ilbas buyuruldukda alkış olunur. Ba'dehu kapudan paşa huzûr-ı hümayundan zeminbûs ile çıkup devletlü ağa-yı darüssaade

hazretlerinin yanlarında bir miktar tevakkuf ve vedâ edüp geldiği siyak üzere baştardaya giderler. Ba'dehu re'fetlü sadrıâzam hazretleri ve şeyhülislâm efendi tahta perde taşrasından sandala süvar ve baştardayı teşrif buyururlar. Ba'dehu baştarda ile kasr-ı hümayun mukabiline geldiklerinde yalnız kapudan paşa hazretleri kallâvi ve ferâce kürk ile iskele mankasına inüp üç defa zeminbûs eylediklerinde herbirinde alkış olunur. Ba'dehu top ve tüfenk şenlikleri olunarak *Dolmabahçe* önüne lengerendaz ve tersane emfni efendinin mu'tâd üzere tertip eylediği mahall-i ziyafeti teşrif buyururlar. Ba'de't-taam kapudan paşa hazretlerine ve tersane emfni efendiye ferâce samur kürkleri iksa ve ricâl-i tersaneye dahi ber-mucib-i defter-i ruznamçe zırde mastûr olduğu üzere hil'atler ilbas buyurulup kapudan paşa hazretleriyle muvâdaa ile avdet olunur.

**

b) Bi-mennihi Taâlâ donanma-yı hümayun-ı zafer-makrûnun Bahrisefid'e azimetinde iktiza eden resmdir N. 111^a - 112^b. 18 muharrem, 1181, yevm-i hamis (13 nisan, 1767).

İnşaallahu Taâlâ donanma-yı hümayunun *Yalı Köşkü* sahilinden mürûru fermân-ı hümayun buyurulduğu günü alessheher defterdar efendi hazretleri *Yalı Köşkü* pişgâhına varup müterakkıb olurlar. Ba'dehu tayin olunan vakitte saadetlü reisülküttâb efendi, semahatlü şeyhülislâm efendi hazretlerinin hane-i saadetlerine varup müşarünileyh hazretleriyle maan doğru *Yalı Köşkünü* teşrifleri haberi vürûdunda mu'tâd üzere *Yalı Köşkünü* teşrif ve kudûm-ı şevket-makrûn-ı hazret-i şehriyârîye müterakkıb olurlar. Şevketlü, adaletlü, mehâbetlü padişah-ı âlempenah efendimiz hazretleri *Hasbahçe* kapusundan teşrif-i hümayun buyurdıklarında saadetlü defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve rikâb-ı hümayun ağalarıyla maan bâb-ı mezburdan içerüde istikbal ve zemîne beraber temenna edüp pîş-i hümayunda revan olurlar. Devletlü, inâyetlü sadrıâzam efendimiz hazretleri dahi seng-i rikâbda muntazır olmalarıyla şevketlü, mehâbetlü, adâletlü efendimiz hazretleri bâb-ı mezburdan göründükleri gibi alkış olunmağla devletlü efendimiz dahi istikbal ve nısf-ı tarikda zeminbûs eylediklerinde tekrar alkış

olunur ve pîş-i hümâyunda revan olurlar. Seng-i rikâb, mübarek feyz-i kadem-i şehriyârî ile behcetyab oldukda semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri mahall-i mezburda muntazır-ı vakfegîr-i selâm olmalarıyla kad-hamîde-i iclâl olurlar. Devletlü sadriâzam efendimiz hazretleri hizmet-i bağlgîrî şerefiyle müşerref ve taht-ı hümâyun, vücud-ı bihbûd-ı hümâyun-ı cihanbânî ile pürşeref oldukda müşarünileyhima izn-i hümâyun-ı mülûkâne sudûrına değin huzûr-ı hümâyunda tevakkuf buyururlar. Ba'dehu taşra çıkup saadetlü darüssadeti's-şerîfe ağası hazretlerinin mavkıflerinde istirahat buyururlar. Bu esnada izn-i hümâyun ile ibtida kayık kapucu ağa, ba'dehu hasaki ağa gidüp tayin olunan saat hululünde donanma-yı hümâyun tersane-i âmireden hareket ve *Bahçekapusu* beraberine geldikte tevakkuf ve saadetlü kapudan paşa hazretlerini bostancıbaşı ağanın sandalı ile hasaki ağa alup götürdükde bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası ağa selimî ve muktaza-yı nevsim üzre erkân kürkü veyahut sof ferâceler ile ve hasaki ağa ve kozbekçi ağa elbise-i mahsûsalarıyla ve bostancıbaşılar kethüdası ağa mücevveze ve al çuka ferâce ile *Yalı Köşkü* cidarı kapusu haricinde selâmlayup vezir-i müşarünileyh hazretleri dahi kallâvî ve ferâce kürk ile sandaldan (112^a) çıkup bâb-ı merkumdan duhûl ve mûmaileyhim ağalar önünce cidar sırasıyla gelürken müstakbilîn-i mûmaileyhim ale't-tertîb köşk kurbünde selâm dururlar. Kapudan paşa hazretleri devletlü sadriâzam efendimiz hazretlerinin olduğu mahalle gelüp bir mikdar celseden sonra huzûr-ı hümâyuna davet olundukda devletlü sadriâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri, kapudan paşa hazretleri arza teşrif buyururlar. Bu esnada ümerâ-i derya ve kapudânâna cidar verasında hil'atler ilbas olunup çavuşlar kâtibi ve emîni mücevvezeler ile önüne düşüp *Çınar Ağacı* kenarına geldiklerinde hasaki ağa ile kozbekçi ağa iki taraflarından tutarak *Kasr-ı Hümayun* önüne getirüp rikâb-ı hümâyun ağalarıyla maan birer birer zeminbûs ederler. Tamam oldukda huzûr-ı hümâyunda ibtida devletlü sadriâzam efendimiz hazretlerine serâser kürk ilbas olundukda çavuşlar alkış ederler. Ba'dehu semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine beyaz çuka ferâce kürk ilbas olundukda alkış olunmaz. Ba'dehu kapudan paşa hazretlerine serâser kürk ilbas olunup alkış olunur. Ba'dehu kapudan paşa hazretleri huzûr-ı hümâyundan çıkup saadetlü darüssadeti's-şerîfe ağası hazretlerinin nevkiflerine gelüp ba'dehu semâhatlü şeyhülis-

lâm efendi hazretleri, devletlü sadriâzam efendimiz hazretleri dahi mahall-i mezkûre gelüp tatlu, kahve ve buhur merasimi icrasından sonra kallâvi serâser kürk ile baştardaya gider. Ba'dehu devletlü sadriâzam hazretleri, semâhatlü şeyhülişlâm efendi hazretleri sandala süvar ve baştardayı teşrif buyururlar. Ba'dehu donanma-yı hü-mâyün hareket ve *Kasr-ı Hümayün* önüne geldikde baştardanın kürekleri levarima olunup kapudan paşa hazretleri kallâvi ve serâser kürk ile mankaya inüp kayık kapucu ağa ile beraber üç defa zeminbûs merasimi icra ve herbirinde başka başka alkış olunur. Bu esnada rikâb-ı hümayün ağalarının cümlesi selîmî ve ferâceler ile selâma dizilürler. Ba'dehu top ve tüfenk şenlikleri olarak mürur ederler. *Dolmabahçe* önüne varıldıkda devletlü sadriâzam efendimiz hazretleri ve semâhatlü şeyhülişlâm efendi hazretleri (112^b) baştarda da tersane-i âmire emîni ağanın *Dolmabahçede* âmâde eylediği ziyafeti teşrif buyururlar. Ba'dehu Kapudan paşa hazretleri dahi gelüp derûn-ı sâyebanda ferâce samur kürk ve tersane emîni ağaya ferâce samur kürk ve hademe-i tersane-i âmireye ber-mucib-i defter-i rûznamçe hil'atler ilbas buyurulduktan sonra avdet buyururlar. Donanma-yı hümayün ihracı günü devletlü sadriâzam ve semâhatlü şeyhülişlâm efendi ve kapudan paşa hazretlerine kürkler ilbas olunduktan sonra baştardaya süvar ve *Dolmabahçeyi* teşriflerinde devletlü sadriâzam hazretleri ile şeyhülişlâm efendi hazretleri iskeleye yanaşdıklarında tersane-i âmire emîni efendi destâr-ı âdi ve ber-muktazâ-yı mevsim ferâce samur kürk ve yahut sof ferâce ve elinde asâ ile iskele başında istikbal eyleyüp müşarünileyhima esbelerine süvar olduklarında mûmaileyh emîn efendi mâşiyen piş-i âlilerinde revan olarak sayebâna dek gelüp devletlü sadriâzam ve semâhatlü şeyhülişlâm hazretleri nüzûl ve makamlarına kuûd buyurdıklarında mûmaileyh emîn efendi ibtida devletlü sadriâzam ve ba'dehu şeyhülişlâm efendi hazretlerinin dâmen-i inâyetlerini takbil ve çadırlarına avdet ederler. Ba'dehu defterdar efendi ve reisülküt-tâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve tezkire-i evvel ve sâni ve cizye başbakikulu ağa ve teşrifâtî efendi ve muhızır ağa ve bostancıbaşılar odabaşısı ve telhîsî ve karakulağ-ı sadriâlî ve kapucular kethüdası ve selâm ağası ve kapucular bölükbaşı ağalar alettetib ibtida sadriâzam hazretlerinin ve ba'dehu şeyhülişlâm efendi hazretlerinin dâmenlerini bûs ve herkes mahallerine avdet etmeleriyle, fakat defterdar efendi ile reisülküt-tâb efendi oturup kahve rüsûmundan son-

ra vezir-i mükerrerem kapudan paşa hazretleri dahi sayebân-ı mezkûra teşrif etmeleriyle süvar oldukları esbden sayeban önüne nüzûl ve derûn-ı sayebâna duhûl buyuruldukda kıyam buyurulup vezir-i müşarünileyh hazretleri ibtida devletlü şeyhülislâm efendi hazretlerinin dâmenlerini bûs ve devletlü sadrîâzam hazretlerinin sol ce-nahlarında kuûd buyurup...

(yazık ki metin burada kesilmektedir.)

**

c) Reften-i donanma-yı hümâyun be-canib-i Bahrisefid

N. (tarihsiz). 55^a - 56^a.

Re'fetlü sadrîâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri vakt-ı mev'udda *Yak Köşkünde* hazır ve kudûm-ı meymenet-lüzûm-ı hazret-i şehriyârîye muntazır olurlar. Ba'dehu şevketlü efendimiz hazretleri kasr-ı merkuma çıkacak kapudan tahrik-i rikâb-ı zuhûr buyurdıkları gibi alkış olunur. Bu esnada defterdar ve reisülküttâb efendiler ve çavuşbaşı ağa rikâb-ı hümâyun ağalarıyla selâmlayup pîş-i hümâyunda yürürler. Ve tezkireci efendiler ve mektûbî efendi ve teşrifâtî derkenarda selamlayup pîş-i hümâyunda yürümezler. Ba'dehu sadrîâzam hazretleri mâşiyen istikbal ve zeminbûs eylediklerinde alkış (55^b) olunur. Anlar dahi pîş-i hümâyunda yürüyerek binektaşında nüzûl-i hümâyun buyurulduğu gibi alkış olunur. Ve sadrîâzam hazretleri kesb-i şeref-i bağlgîrî ile müşerref olurlar. Taht-ı hümâyuna teşrif-i şâhâne buyuruldukda sadrîâzam hazretleri huzûr-ı hümâyunda kıyam ve müsûl ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri dahi davet ile duhûl eylediklerinde bâ-işâret-i hümâyun vaz'olunan ihram üzerinde bir mikdar celseden sonra ikisi taşra çıkup saadetlü darüssadeti'ş-şerife ağası hazretlerinin olduğu mahalle teşrif buyururlar. Ba'dehu kapudan paşa hazretlerini davet için hasaki ağa bostancıbaşının sandalı ile irsal olunmağla vezir-i

müşârünileyh dahi tersaneden hareket ve baştarda ile *Azeb Kapusu* beraberine gelüp levarime eyledikten sonra vezir-i müşârühileyhi sandal-ı mezbur ile getürüp tahtaperdenin taşrasında kayıktan çıkarırlar. Bu hılâlde solakân ve peykân-ı hassa tahtaperdenin iç tarafında bir sıra ve verâlarında tahtaperde yanına çavuşân dürurlar. Vezir-i müşârünileyh kallâvi ve ferâce kürk ile gelüp kayıktan çıktıkda bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası ağa selmî ve ferâce kürk ve ellerinde asâ ile istikbal edüp kozbekçi ağa ile koltuğunda tahtaperde sırasıyla sadriâzam hazretlerinin olduğu mahalle getürürler. Bir mikdar tevakkuftan sonra ibtida sahib-devlet, ba'dehu şeyhülislâm efendi hazerâtı, ba'dehu kapudan paşa hazretleri huzûr-ı hümayuna girüp zeminbûs ve tevakkuf ederler. Bu esnada ümerâ-i deryaya tahtaperde ardında hil'atler ilbas olunup çavuşlar kâtibi ve emîni mücevveze ile önlerine düşüp alkış için *Ağaçlar* önünde duran çavuşâna karîb getürdüklerinde zikrolunan beyleri, ikişer külahlı tutarak birer birer huzûr-ı hümayuna getürüp (56^a) rikâb-ı hümayun ağalarıyla zeminbûs ederler ve giderler. Bunlar tamam olduğu gibi ibtida sahib-devlet hazretlerine serâser kürk, ba'dehu semahatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine beyaz çukaya kaplu semmur kürk, ba'dehu kapudan paşa hazretlerine dahi serâser kürk ilbas olundukda alkış olunur. Ba'dehu kapudan paşa hazretleri huzûr-ı hümayundan çıkup saadetlü darüssadeti's-şerîfe ağası hazretlerinin yanlarında bir mikdar tevakkuf edüp geldiği siyak üzere baştardaya gider. O esnada semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri dahi vedâ edüp hanelerine, yahut baştardaya teşrif buyurup ziyafete giderler. Ba'dehu sadriâzam hazretleri meydan tarafında olan binektaşından süvar olup tahtaperde verâsından gidüp sandallarına süvar ve baştardaya teşrif buyururlar. Ba'dehu baştarda ile kasr-ı hümayun mukabiline geldiklerinde yalnız kapudan paşa hazretleri kallâvi ve ferâce ile *İskele Mankasına* inüp üç defa zeminbûs eyledikde herbirinde alkış olunur. Çavuşbaşı ağa, rikâb-ı hümayun ağalarıyla *Yah Köşkünde* kalur. Ba'dehu top ve tüfenk senlikleri olunarak *Beşiktaş* tarafına varilup lengerendaz olduktan sonra tersane emîninin *Dolmabahçede* tertip eylediği ziyafete teşrif olup ba'de't-taam kapudan paşa hasretlerine ferâce samur kürk ve sairlerine ber-mucib-i defter-i rûznamçe hil'atler ilbas olunur.

C.

a) Osmanlı donanmasının Akdeniz'den İstanbul'a dönüşünde yapılan tören

a) Bi-inâyeti'l-lahi Taâlâ donanma-yı hümâyun Bahrisefid'den gelüp *Yalı Köşkü* önünden imrârı fermân-ı hümâyun buyuruldukda ber-mûcib-i teşrifat icra olunan resm-i mu'tâdeler, 15 Recep, 1180 der yevm-i pencşenbih (18 aralık, 1766).

N. 13^b - 16^b

Bi-mennihi Taâlâ donanma-yı hümâyun gelüp *Yalı Köşkü* sahilinden mürûru fermân-ı hümâyun buyuruldukda bir gün akdem semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri ve defterdar efendi davet olunup yevm-i mezkûrda tayin olunan vakitte reisülküttâb (14^a) efendi, müşârünileyh şeyhülislâm efendi hazretlerini bâb-ı âsafîye getirüp ber-vech-i mu'tâd istikbal ve bir mikdar istirahat eylediklerinden sonra devletlü sadriâzam hazretleriyle bi'l-maiyye *Yalı Köşkü*ne teşrif buyurulur, yahut murâd-ı âli buyurulur ise semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerinin semtlerine münasip olan iskeleden reisülküttâb efendi ile kayıklarına süvar ve doğru *Yalı Köşkü*ne gelüp teşrifâtî efendi, reisülküttâb efendi ile maan karşılayup dârüssadeti's-şerife ağası mevkiine ik'ad ettirilüp anların teşrifleri haberi kapuya geldikde devletlü sadriâzam hazretleri dahi takım ile teşrif buyurup anlar dahi ağa-yı müşârünileyh hazretleri mevkiplerinde ârâm üzre iken şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü padişah-ı âlempenah efendimiz hazretlerinin teşrif-i hümâyunları haberi vürüd eyledikde tezkire-i evvel ve sâni ve mektûbî efendiler ve teşrifâtî ve başbakıkulu ağa ve maliye tezkirecisi efendi ve cizye başbakıkulu ağa ve sadriâzam kapucular kethüdası ve selâm ağası saâdetlü dârüssaâde ağası *binektaş*ı semtinde, büyük tezkireci efendi *Çemensuffa* tarafından alâ-merâtibihim ve selâm ağası seng-i rikâb tarafında vakfegîr-i selâm olup ve defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa sarâ-yı hümâyun *Timurkapusunda* ve semâhatlü şeyhülislâm efendi *Binektaş*ı yanında vakfegîr-i makam-ı selâm olup şevketlü, kerâmetlü padişahımız hazretleri bâb-ı merkuma takarrüb

eylediklerinde defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa kapu derunundan ilerücede rikâb-ı hümâyun ağalarıyla maan istikbal ve zeminbûs edüp pîş-i hümâyunda revan olup *ba'dehu* devletlü sadriâzam hazretleri seng-i rikâbda muntazır olmalarıyla şevketlü, mehâbetlü efendimiz *Yah Köşkü* kurbünden teşrif ve alkış olunduğu gibi seng-i rikâb tarafından hareket ve süratlice reftar ile çakıl ferşide olunmuş tarikin vasatından ilerücede istikbal ve zeminbûs eylediklerinde tekrar alkış olunup pîşgâh-ı hümâyunda yürüyerek seng-i rikâb, mübarek kadem-i feyz-makdem-i şehensâhî ile behcetyab oldukda semâhatlü (14^b) şeyhülislâm efendi kad-hâmîde-i iclâl olup devletlü sadriâzam hazretleri canib-i yemîn-i şehensâhîde ve şeyhülislâm efendi, yesarında hizmet-i bağlgîrî şerefiyle müşerref ve taht-ı hümâyun vücûd-ı bihbûd-ı hümâyun-ı cihanbânî ile pürşeref oldukda izn-i hümâyun-ı mülûkâne sudûruna değin huzûr-ı fâizü'n-nûr-ı cihadârîde tevakkuf buyurulup *ba'dehu* taşra teşrif ve saadetlü darüssaâdeti's-şerife ağası mevkîflerinde istirahat buyurmalarıyla; defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa pîşgâh-ı hümâyunda pişrev olarak seng-i rikâba geldiklerinde *Köşk* tarafında vakfegîr-i selâm olup rikâb ağaları karşı tarafda durmalarıyla; bu esnada izn-i hümâyun ile hasakî ağa, bostancıbaşı ağanın sandalı ile kapudan paşa hazretlerini getürdükde bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası ağa selîmî ve erkân kürkler ve ellerinde değnekler ile ve bostancılar kethüdası mücevveze ve al çuka ferâce ile selâmlayup vezir-i müşârünileyh dahi kallâvî ve ferâce kürk ile tahtaperde mahallinde bu def'a bina olunan cidâr ile mahdud kapudan duhul ve mûmâileyhim ağalar önlerince cidâr-ı mezkûr sırasıyla devletlü sadriâzam hazretlerinin oldukları mahalle gelinür iken teşrifâtî efendi destâr-ı âdi ve bol yenlü kürk ile karşılayup bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası alettetib *Köşk* kurbünde selâma durup vezir-i müşârünileyh selâm vererek sadriâzam hazretlerinin oldukları mahalle gelüp bir mikdar celseden sonra huzûr-ı hümâyuna davet buyuruldukda sadriâzam ve şeyhülislâm efendi ve kapudan paşa hazerâtı arza teşrif buyurup; lâkin vezir-i müşârünileyh geldikde bu defa veziriâzam huzûr-ı hümâyunda bulunup emr-i hümâyun ile bilâ-tevakkuf silahdâr-ı şehriyârî ve peşkir ağası bağlgîri olarak doğru huzûr-ı hümâyuna götürmeleriyle bu esnada şeyhülislâm efendi dârüssaâde ağası yanında bulunup anlar dahi verâlarınca teşrif

buyurmalarıyla bu hilâlde ümera-i derya ve kapudânâna cidâr-ı mezkûrun kapusu önünde çavuşlar emîni ve kâtibi marifetleriyle hil'atleri ilbas ve tamam oldukda izn-i âlî sudûrıyla emîn ve kâtib-i mûmâileyhima mücevvezeler ile önlerine düşüp *Çınar Ağacı* kenarına geldiklerinde hasaki ile kozbekçi ağa iki taraflarından tutarak *Kasr-ı hümayun* önüne (15^a) götürüp rikâb-ı hümayun ağaları ve çavuşbaşı ağa ile maan birer birer zeminbûs etmeleriyle tamam oldukda huzûr-ı hümayunda ibtida sadrıâzam hazretlerine serâsere kaplu samur kürk ilbas olundukda çavuşân alkış edüp ba'dehu şeyhülislâm efendi hazretlerine beyaz çuka ferâceye kaplu samur kürk bilâ-alkış ilbas buyurulup, ba'dehu kapudan paşa hazretlerine dahi serâsere kaplu samur kürk ilbas ve alkış olunup bâzan ibtida kürkleri ilbas olunmağla bu def'a ibtida kürkleri ilbas olundu. Ve ümerâ-i derya tamamına değin kapudan paşa huzûr-ı hümayunda durmak eğerçi defâtir-i teşrifatta mukayyed olup lâkin bu def'a müşârünileyh hazretlerinin kürkü ilbas olunduğu gibi izn-i hümayun ile dârüsaâdeti's-şerife ağası mevkîflerine gelüp sadrıâzam ve şeyhülislâm efendi teşriflerine değin meks buyurdular; ve ümerâ-i deryadan ve kapudânândan hil'at ilbas olunacak kaç nefer ise defteri bir gün evvel teşrifâtî olanlar tersane-i âmire emîni tarafından rütbeleriyle taleb edüp yevm-i merkumda huzûr-ı hümayunda isimleriyle kıraet ve tarif buyurulmak için sadrıâzam hazretlerine verilmek kaideden olup sonra ümerâ-i deryayı zeminbûs ettirmeleriyle ba'dehu şeyhülislâm efendi, ve ba'dehu sarıâzam hazretleri dahi mahall-i mezkûra gelüp tatlu ve kahve ve buhur verdiklerinden sonra kapudan paşa hazretleri kallâvi ve serâser kürk ile hareket eyledikde mûmâileyhim ağalar hazerâtı dahi selimî ve erkân kürkleri ve ellerinde değnekler ile önünce geldikleri kapudan çıkup sandal-ı mezkûra süvar olduklarında ağayân-ı mûmâileyhim hazerâtı temennâ edüp avdet etmeleriyle müşârünileyh kapudan paşa hazretleri çekdiriye teşrif buyurup ba'dehu donanma-yı hümayunun mürûru ferman-ı hümayun buyurulup *Kasr-ı Hümayun* önüne geldikde baştardanın kürekleri levarime olunup kapudan paşa hazretleri kallâvi ve serâser kürk ile *iskele mankasına* inüp kayık kapu ağa ile beraber üç defa zeminbûs merasimini icra eder iken herbirinde başka başka alkış olunup bu esnada rikâb-ı hümayun ağalarının cümlesi selimî ve erkân kürk ile *Ağaç* kurbünde selâma dizilüp temennâ etmeleriyle ba'dehu (15^b) donanma-yı hümayunun mürûru tamam olduğu gibi devletli

sadriâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri bi'l-maiyye avdet buyurdular. Sadriâzam hazretleri azimet esnasındaki gibi baştardaya süvar olmayup sarâ-yı âsaffi teşrif buyuruldu.

*
**

b) Donanma-yı hümâyun Bahrisefid'den avdet ve *Kurşunlu Mahzen* önüne lengerendaz olup *Yalı Köşkü* sahilinden imrârı fermân-ı hümâyun buyuruldukda ber-mûcib-i teşrifat icra olunan resmdir.

12 Recep, 1182 (16 mart, 1766)

N. 129^a - 131^a

Bi-mennihi Taâlâ donanma-yı hümâyun gelüp *Yalı Köşkü* sahilinden mürûru fermân-ı hümâyun buyuruldukda bir gün akdem şeyhülislâm efendi hazretleri ve saâdetlü defterdar efendi davet olunurlar. Yevm-i mezkûrda tayin buyurulan vakitte saâdetlü reisülküttâb efendi, semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerini bâb-ı âsaffiye getirüp ber-vechi mu'tâd istikbal ve bir mikdar istirahat eylediklerinden sonra devletlü, inâyetlü sadriâzam-ı efham efendimiz hazretleriyle bi'l-maiyye *Yalı Köşkü*ne teşrif buyururlar. Ve murâd-ı âli buyurulur ise semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri semtlerine münasip olan iskeleden reiskülttâb efendi ile maan kayığa süvar ve *Yalı Köşkü*ne reisülküttâb efendi mukaddemce çıkup efendi-i müşârinileyh hazretleri yanaşdıkdâ reisülküttâb efendi teşrifâtî ile maan karşılayup saâdetlü darüssaâdeti's-şerife ağası mevki-fine ik'âd ettirilüp anların teşrifleri haberi kapuya geldikde devletlü sadriâzam efendimiz hazretleri dahi kapu takımıyla teşrif buyururlar. Anlar dahi saâdetlü darüssaâdeti's-şerife ağası mevki-flerinde ârâm üzre iken şevketlü, kerâmetlü, adâletlü padişah-ı âlempenah efendimiz hazretlerinin teşrif-i hümâyun-ı meymenet-kudûmları haberi vürüd eyledikde tezkire-i evvel ve sâni ve mektûbî efendiler ve teşrifâtî ve başbakıkulu ve maliye tezkirecisi efendi ve cizye başbakıkulu ve sadriâzam kapucular kethüdası ağa ve selâm ağası ve darüsaâde ağası *Binettaşı* semtinde, tezkire-i evvel efendi *Çemen-suffa* tarafında alâ-merâtibihim, selâm ağası seng-i rikâb tarafında vakfegîr-i selâm olurlar ve defterdar efendi ve reisülküttâb efendi

ve çavuşbaşı ağa sarâ-yı hümâyun *Timur Kapusu* semtinde ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri *Bineктаşı* yanında vakfegîr-i makam-ı selâm olup şevketlü, mehâbetlü, kerâmetlü padişâh-ı âlempenah efendimiz hazretleri bâb-ı merkuma takarrüb eylediklerinde defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa kapu derûnundan ilerücede rikâb-ı hümâyun ağalarıyla maan istikbal ve zemîne beraber temennâ ve pîş-i hümâyunda revan olurlar. *Ba'dehu* devletlü sadrıâzam efendimiz hazretleri seng-i rikâbda muntazır bulunmalarıyla şevketlü, mehâbetlü efendimiz hazretleri *Yah Köşkü* kapusundan teşrif ve alkış olunduğu gibi seng-i rikâb tarafından hareket ve süratlice reftar ile çakıl ferşide olunmuş tarîkin vasatından ilerücede istikbal ve zemînbûs eylediklerinde tekrar alkış olup pîşgâh-ı hümâyunda yürüyerek seng-i rikâb, mübarek kadem-i feyz-akdem-i şehriyâri ile behcetyâb oldukda semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri kad-hamîde-i iclâl olurlar. Devletlü sadrıâzam efendimiz hazretleri canib-i yemin-i şehensahîde ve semâhatlü şeyhülislâm efendi yesarında hizmet-i bağlgîri şerefiyle müşerref ve taht-ı hümâyun vücûd-ı bihbûd-ı hümâyun-ı cihandârî ile pür-şeref oldukda izn-i hümâyun-ı mülûkâne sudûrına degin huzûr-ı hümâyunda tevakkuf buyururlar. *Ba'dehu* çıkup darüssaâdeti's-şerîfe ağası hazretlerinin mevkîflerinde istirahat buyururlar. Defterdar efendi ve reisülküttâb efendi (129^b) ve çavuşbaşı ağa pîşgâh-ı hümâyunda pîşrev olarak seng-i rikâba geldiklerinde *Köşk* tarafında vakfegîr-i selâm olurlar. Rikâb ağaları karşı tarafında dururlar. Bu esnada izn-i hümâyun ile hasaki ağa, bostancıbaşı ağanın sandalıyla vezir-i mükerrem devletlü kapudan paşa hazretlerini getürdükde saâdetlü bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası selmî ve erkân kürkler ve ellerinde değnekler ile ve bostancılar kethüdası ağa mücevveze ve al çuka ferâce ile selamlayup vezir-i mükerrem hazretleri dahi kallâvi ve ferâce kürk ile tahtaperde mahallinde bu defa bina olunan cidar ile mahdud kapudan duhûl ve mûmâileyhim ağalar hazerâtı önlerince cidâr-ı mezkûr sırasıyla devletlü sadrıâzam efendimiz hazretlerinin oldukları mahalle gelür iken teşrifatî efendi destâr-ı âdi ve bol yenlü kürk ile karşılayup bostancıbaşı ağa ve çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdası ağa alettertib *Köşk* kurbünde selâma dururlar. Vezir-i müşârünileyh hazretleri selâm vererek devletlü sadrıâzam efendimiz hazretlerinin oldukları mahalle gelüp bir mikdar celseden sonra huzûr-ı hümâyuna davet

buyuruldukda devletlü sadrıâzam efendimiz ve semâhatlü şeyhülislâm efendi ve vezir-i müşârünileyh hazerâtı arza teşrif buyururlar. Bu esnada ümerâ-i derya ve kapudânâna cidar-ı mezkûr kapusu önünde çavuşlar kâtibi efendi ve emîni ağa marifetiyle hil'atler ilbas olunup mûmâileyhimâ kâtibi efendi ve emîni ağa önlerine düşüp *Çınar Ağacı* kenarına geldiklerinde haseki ağa ile kozbekçi ağa iki taraflarından tutarak *Kasr-ı hümayuna* getirüp rikâb-ı hümayun ağaları ve çavuşbaşı ağa maan birer birer zeminbûs ederler. Tamam olduktan sonra huzûr-ı hümayunda ibtida devletlü sadrıâzam efendimiz hazretlerine serâser kaplu semmur kürk ilbas olundukda çavuşlar alkış ederler. *Ba'dehu* semahatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine beyaz çuka ferâceye kaplu semmur kürk ilbas olunup alkış olunmaz. *Ba'dehu* vezir-i mükerrerem kapudan paşa hazretlerine dahi serâsere kaplu semmur kürk ilbas olunup zeminbûs eyledikde alkış olunur. Bâzan ibtida kürkler ilbas olunagelüp seksen senesinde (1766) dahi ibtida kürkler ilbas olundu. Ve ümerâ-i derya tamamına değin kapudan paşa hazretlerine huzûr-ı hümayunda durmak eğerçi defter-i teşrifatta mukayyed olup tarih-i mezkûrda kürk ilbas olunduğu gibi müşârünileyh hazretlerine izn-i hümayun erzânî buyurulup darüssaâde ağası mevkiflerine gelüp devletlü sadrıâzam ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri teşriflerine değin meks buyurdular. Ve ümerâ-i deryadan ve kapudânândan hil'at ilbas olunacak kaç nefer ise defteri bir gün akdem teşrifâtî olanlar tersane-i âmire emîni efendi tarafından rütbeleriyle taleb edüp yevm-i merkumda huzûr-ı hümayunda isimleriyle kiraet ve tarif buyurmalarıyçün devletlü sadrıâzam efendimiz hazretlerine verilmek kaidedendir. Sonra ümerâ-i deryayı zeminbûs ettirirler. *Ba'dehu* kapudan paşa hazretleri huzûr-ı hümayundan çıkup darüssaâdeti'sherife ağası hazretlerinin mevkiflerine gelürler. *Ba'dehu* semahatlü şeyhülislâm efendimiz hazretleri, *ba'dehu* devletlü sadrıâzam efendimiz hazretleri dahi mahall-i mezkûra teşrif buyururlar. Tatlu ve kahve ve buhur merasimi icrasından sonra vezir-i müşârünileyh kapudan paşa hazretleri yine kallâvi ve serâser kürk ile hareket eyledikde mûmâileyhim ağalar hazerâtı dahi selîmî ve erkân kürk ile ve ellerinde değnekler ile önünce geldikleri kapudan çıkup sandal-ı mezkûra süvar olduklarında ağayân-ı mûmâileyhim temennâ edüp avdet ederler. *Ba'dehu* donanma-yı hümayunun mürûru fermân-ı hümayun buyurulup *Kasr-ı hümayun* önüne geldikde baştardanın

küreklere levarima (130^a) olunup müşâriñileyh kapudan paşa hazretleri kallâvi ve serâser kürk ile *İskele mankasına* inüp kayık kapucu ağa ile beraber üç defa zeminbûs merasimini icra eder iken herbirinde başka başka alkış olunur. Bu esnada rikâb-ı hümâyun ağalarının cümlesi selimî ve erkân kürkleri ile *Ağaç* kurbunda selâma dizilüp temennâ ederler. *Ba'dehu* donanma-yı hümâyunun müdürü tamam olduğu gibi devletlü sadriâzam efendimiz hazretleri bi'l-maiyye avdet buyururlar. Devletlü sadriâzam efendimiz hazretleri donanma-yı hümâyunun azimeti esnasındaki gibi baştardaya süvar olmazlar, sarâ-yı âsaffiyi teşrif buyururlar.

*
**

c) Yevm-i merkumda vezir-i müşâriñileyh hazretleri tersane-i âmireye teşriflerinde icra olunacak resmdir.

Baştarda sefinesiyle vezir-i müşâriñileyh hazretleri *Mahzen-i Sürb* önüne yanaşup tersane emîni efendi tarafından çekirmede kahve ve buhur merasimi icra oluncaya değin müşâriñileyh hazretlerinin mehterhanesi dîvânhaneye varup âmâde olurlar. Mumaileyh emîni efendi önlere müşâriñileyh hazretlerine mahsus olan sadefkârî asâ vezir-i müşâriñileyhin yedine verilür. Teşrifâtı sağda ve tersane reisi efendi solda bağlgîr olurlar. Divanhanede dâmenbûs edecekler âmâde olmalarıyla müşâriñileyh hazretleri mahallerine kuûd buyurduklarında dîvânhaneye imamı ve hatib duâ edüp müezzinler âmin deyüp ba'de tekmili'd-dua mehterhane başlayup evvelâ tersane-i âmire emîni efendi, *ba'dehu* tertibleri üzre dâmenbûs ederler. Liman reisine değin kıyam olunur, sâire kıyam olunmaz. İttimamında yine teşrifâtı ve tersane reisi efendiler koltuklarına girüp *Büyük Odada* sadra kuûd buyurduklarında çekirme paşaları canib-i yemine ve tersane emîni efendi ve kapudane-i hümâyun ve patrone-i hümâyun ve liman reisi ve riyale kapudanları ve saire bermucib-i defter, hil'at ilbas olunacaklar solda alâ-meratibihim oturup tatlu ve kahve ve buhur merasimi ba'de'l-icra çekirme beyleri resm-i tevdi icra edüp gittiklerinde defter-i mezkûr mucibince zikrolunan hil'atler ilbas buyurulur.

*
**

ç) Vezir-i müşârünileyh hazretleri kapudane-i hümâyun kalyonuyla *Kurşunlu Mahzen* önüne geldikde lengerendaz olup bab-ı âsafiyi teşrifleri irade buyuruldukda iktiza eden merasimin suretidir.

Vezir-i müşârünileyh hazretlerinin bâb-ı âsafiyi teşrifleriyçün, devletlü sadriâzam efendimiz hazretlerinin kapucular kethüdası ağa davete gidüp ve sadriâzam efendimiz hazretleri tarafından riâyeten mu'tad üzre donanmış bir re's esb ve ikrâmen yedek olmak üzere birer re's bargir ve yirmi nefer çukadar ve on nefer mehterler *Kireç İskelesine* isal olunur. Vezir-i müşârünileyh hazretleri dahi kendülere mahsus kayığa süvar ve iskele-i merkuma çıkup esb-i mezkûra süvar olduklarında mûmâileyh kapucular kethüdası ağa önlerince pişrev olarak bâb-ı âsafiyeye geldiklerinde saâdetlü kethüda bey, reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve tezkire-i evvel ve sâni ve mektûbî ve teşrifâtî efendiler bâlâ-yı nerdibanda istikbal ve huzûr-ı sadriâzamiye varıldıkda dâmenbûs ve kuûd buyuruldukda tatlu ve kahve, buhur ve şerbet merasimi icrasından sonra avdet buyurdularında mûmâileyhim hazerâtı yine bâlâ-yı nerdibana dek teşyî' ve seng-i rikâb-ı hazret-i sadriâzamîden geldiği esbe süvar ve *Kireç İskelesinde* yine kayıklarına binüp donanma-yı hümâyuna giderler. Esb-i mezkûr girü avdet eder. Bu günde at ve kürk verilmez. Ve mataracı ve tüfenkçi takımıyla iskeleye gitmez. Ancak mezkûr çukadar ve mehterler isal olunur.

**

d) Vürûd-ı vezir-i mükerrerem kapudan paşa der Bâb-ı sadr-ı âlî 12 Recep, 1182, yevm-i çehârşenbih (16 mart, 1766)

N. 130^b

Tarih-i mezkûrda kapudan-ı derya vezir-i mükerrerem Kaimmakam Mehmed Paşa hazretleri bâb-ı sadr-ı âlîyi teşrifleriyçün bermu'tad-ı kadim kethüda bey tarafından tezkire ile kapucular kethüdası davete gitmekle iskele şatır ve mataracı ve tüfenkçi takımı dahi gidüp rikâbında gelmeleriyçün sadriâzam devletlü El-Hâc Mehmed Emin Paşa efendimiz hazretleri ferman buyurmağın icra olup takım-ı mezkûr ile ba-izn-i âlî sarayına teşrif buyurdular.

III.

Gemilerin denize indirilmesinde yapılan törenler.

1. Kalyonlar :

Tersane-i âmirede bina olunan kalyon nüzûl eyledikde vaki olan harekâttır.

N. 53^b - 54^b

a. Bir gün mukaddem ba'de'l-asr tersane emîni tarafından kalyonlar başında pilav ve zerdê tabh ve mevcut olan fukarâ ve ameleye bezlolunmak meberrât-ı müstahsenedendir. Kalyon-ı mezbûrun nüzûl eylediği mahalle karib legerendaz olan kalyonun kış tarafına şevketlü, kudretlü efendimiz hazretleriçün mehterhane-i âmireden bir kıt'a sayeban nasb ve mu'tad üzre serîr-i hümâyun vaz'olunur. Ve sadriâzam hazretleriçün dahi ortadirek kurbünde bir sayeban darb ve bend olunup fersîde kılınur. Yevm-i nüzûlde yeniçeri ağası ve defterdar efendi ve rikâb-ı hümâyun ağaları mukaddem varırlar. Ba'dehu semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri ve der'akab sadriâzam hazretleri takımıyla kalyon-ı merkuma teşrif buyurup cümlesi hâzır ve kudûm-i şevket-lüzûm-ı husrevânîye müterakkıb ve muntazır olurlar. Teşrif-i hümâyun buyuruldukda şeyhülislâm efendi hazretleri nerdibanda ve sadriâzam hazretleri ve vüzerâ-yı izâm hazeratı ve defterdar ve reisülküttâb efendiler ve çavuşbaşı ağa ve emîn efendi ve rikâb-ı hümâyun ağaları iskele başında istikbal edüp cümlesi kad-hamîde-i ikram ve vüzerâ-yı izâm zeminbûs-i ihtiram olduklarında alkış olunduğu gibi yeniçeri ağası ve rikâb-ı hümâyun ağaları ve efendiler der'an nerdibanı tahliye için bâlâ-yı nerdibana şitâbân olup ve tezkireci ve mektûbî efendiler ve teşrifatî ve muh-zır ağa ve odabaşı ağa derun-ı kalyonda bucurgad kurbünde vakfe-gîr-i selâm ve iki nefer gedik ağası nerdibanın (54^a) aşağısında mic-mere-i anbersûz ile kıyam ederler. Şevketlü, mehâbetlü efendimiz hazretleri sandal-ı hümâ-ikbal-i mülûkânelerinden iskeleyi teşrif buyurdıklarında çavuşan bâlâ-yı nerdibandan alkış eyleyüp sadriâzam ve kapudan paşa hazeratı şeref-i hizmet-i bağlgîrî ile müşerref olurlar. Bâlâ-yı nerdibana şerefbâhşâ-yı suûd ve sayebâna sâye-endaz-

suûd-ı vürud oldukları gibi kapudan paşa ve emîni efendi nüzûl edecek kalyonun yanına varup sudûr-ı izn-i hümâyuna dîde-dûz-ı intizar olurlar. Muhtar olan saatte ruhsat-ı hümâyun ısdar buyuruldukdâ ba'de'd-duâ derûn ve bîrûn-ı kalyonda, baş ve kıç taraflarında kurbanlar zebh ve duâ eden şeyhe emîn efendi tarafından çuka ferâce ilbas olunup derhal inzaline mübâşeret ve meded-karî-i tevfik-i hazret-i ahadiyyet ve destyârî-i himmet-i cenâb-ı şehensah-ı maâlî-menkabet ile suya indirildikten sonra sadr-ı âlî ve şeyhülislâm ve kapudan paşa hazerâtı huzur-ı hümâyuna davet ve kürkler ilbas olunurken vüzerâyâ alkış olunur. Ba'dehu kapudan paşa hazretlerinin rikâb-ı hümâyuna olan hediyyesi arz olunması fermân olunduğda kethüdaları marifetiyle pusulalar ile silâhdar-ı hazret-i şehriyârî ağaya teslim ve huzûr-ı faizi'n-nur-ı şâhâneye arz ve takdim olunduğdan sonra saâdetlü darüssaâdeti's-şerîfe ağası hazretlerinin huzurlarında kethüda-yı mûmâileyhe ve kapucular kethüdasına ve hazine kâtibine ve miftah ağasına ve vekiliharc ve kâtib-i masraf ve sermehterân-ı enderun ve sertabbâhîn halifesi ve çaşnigir cem'an (54^b) dokuz nefere hil'atler ilbas olunur ve huzûr-ı âsafide dahi tersane emîni efendiye ve sâire, ruznamçe kaydı üzere hil'atler ilbas olunur. Ve eğer semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri illet-i mizaclarından naşî teşrif buyurmamışlar ise ber-mu'tad-ı kadim ilbas iktiza eden kürk taraf-ı saâdetlerine irsal buyurulur ve şevketlü efendimiz hazretlerinin meyve hediyyesi emîn efendi tarafından verilir.

Rikâb-ı hümâyuna arzulanan hediyye :

Mücevher kuşak, kıymet, gurus 12.500. Tüfenk, adet (2) - âyîne-i endam (adet 2) - dûrbin (adet 1) - saçaklı ihram (adet 5).

Sâir erkânî kirâma verilen hedâyâ defter-i teşrifatta mezkûrdur.

*
**

b. *Mesken-i Gazi adlı kalyonun denize indirilmesinde yapılan tören.*

İşbu bin yüz seksen senesi mâh-ı zilka'denin birinci yevm-i isneyn bi-inâyeti'l-lah-i Taâlâ resîde-i itmam olan *Mesken-i Gazi*

nam kalyon-ı cedîdin deryaya nüzûlünde icra olunan resmdir, 7 zilka'de, 1180 (7 eylül, 1766).

N. 19^b - 20^b.

Kalyon-ı cedidin nüzûl edeceği günden bir gün mukaddem mahall-i mezbûra karib lengerendaz olan üç-anbarlı kalyonun kıç tarafına şevketlü, mehâbetlü adâletlü padişah-ı âlempenah efendimiz hazretleriyçün mehterhane-i âmireden sâyebân-ı gerdûn-nümûn ve serâperde-i hümâyun ve devletlü sadrîâzam efendimiz hazretleriyçün dahi orta-direk kurbünde bir kıt'a sâyebân kurulup perdeler keşide ve bisât-ı latife fersîde kılınup teşrif-i hümâyun saat-i nehârî dörtte defterdar efendi ve yeniçeri ağası hazerâtına gelmeleri için saat ikide saâdetlü kethüda bey tarafından bir gün evvel tezkireler irsal olunup yevm-i mezburdan bir gün mukaddem semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri, reisülküttâb efendi vesatetiyle davet olunmağla yevm-i merkumda saâdetlü reisülküttâb efendi alesseher mevlânâ-yı müşârünileyh hazretlerinin hâne-i saâdetlerine varup müşârünileyh hazretleriyle doğru tersâne-i âmireyi saat üçde teşrif buyurdular idi. Devletlü sadrîâzam hazretleri dahi üçü çaryek geçeden teşrif ve *Cami* önündeki iskeleye yanaşdıklarında saâdetlü kapudan paşa hazretleri ve yeniçeri ağası ve umûmen ricâl iskelede ve semâhatlü şeyhülislâm efendi *Cami Altında* kapudane odasında eğlenmeleriyle oda-i merkum kapusu önünde istikbal edüp tersâne emîni ağa, yedinde olan sadefkârî asâyı dest-i âsafîye verüp cümle müstakbilîn pîşrev-i âsafâneleri olarak oda-i merkumu teşrif buyurdular. Eğerçi sadrîâzam hazretleri kalyon iskelesine çıkdıkda kendülere mahsus olan sâyebânda şeyhülislâm efendi hazretleri ve kapudan paşa hazretleri ve yeniçeri ağası ve defterdar efendi ile kuûd buyururlar idi. Lâkin bu def'a teşrif-i hümâyun *Cami* önündeki *kara iskelesinden* olmağın istikbal-i hümâyun eshel olmak iradesiyle oda-i mezkûrda kudûm-i meymenet-lüzûm-ı hazret-i şehriyâriye müterakıb oldular. Teşrif-i hümâyun buyuruldukda sadrîâzam hazretleri ve hazır olan ricalin cümlesi ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri kalyon nerdibanı başında istikbale müheyyâ ve eğer teşrif-i hümâyun *Kara İskelesinden* olur ise iskeleye inerler. Sandâl-ı bakıbal (20^a) iskeleye çekildikde cümle müstakbilîn kad-hamîde-i ihtiram ve devletlü sadrîâzam hazretleri zeminbûs buyurdıklarında

çavuşân alkış ettiği gibi müstakbilîn-i mûmâileyhim alâ-merâtibi-him piş-i hümâyunda revân olarak kara nerdibanında kalyona şitab etmeleriyle tezkire-i evvel ve sâni ve mektûbî ve teşrifâtî efendiler ve başbakıkulu ağa ve maliye tezkirecisi efendi ve sâirleri kalyonun anbar kapusu önünde vakfegîr-i selâm olup ve iki micmere-i anbersûz ile kapudan paşa hazretlerinin silahdarı ve çukadarı iskele başında mevcut bulunup piş-i hümâyunda micmereler ile revân oldular. Sandaldan teşrif-i hümâyun buyuruldukda yine çavuşân alkış edüp devletlü sadriâzam hazretleri ve yeniçeri ağası şeref-i hizmet-i bağıgîrî ile müşerref olup kapudan paşa hazretleri piş-i hümâyunda yürüyüp defterdar efendi ve reisülküttâb efendi kara küpeşte nerdibanı bâlâsında orta-direk tarafında vakfegîr-i selâm oldular. Derûn-ı sâyebân-ı hümâyun'a sâyeendâz-ı iclâl buyuruldukda kapudan paşa ve yeniçeri ağası selâmlayup sâyebân-ı âsafîye gelüp devletlü sadriâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri huzûr-ı hümâyunda bir mikdar tevakkuf ve ba'dehu ba-izn-i hümâyun taşra çıkup sâyebanlarına gelüp muhtar olan vakitte kapudan paşa hazretleri ve emîn ağa nüzûl edecek kalyonun yanına varup ihtiyar olunan saat hulûlünde bâ-izn-i hümâyun şeyh efendi duâ eyledikten sonra kurbanlar zebh olunup duâ eden şeyh efendiye emîni tarafından Çuka ferâce ilbas olunup Kapudan paşa hazretlerinin mehterhanesi çalınmağa başladıkda avn-i inâyet-i Bârî ile kalyonun nüzûlüne mübâşeret ve ba'de'n-nüzûl kapudan paşa hazretleri yukarı gelüp devletlü sadriâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri ve kapudan paşa hazretleri huzûr-ı hümâyuna davet buyurulup ibtida devletlü sadriâzam hazretlerine serâser kürk maa üstlük ilbas olundukda alkış olunup (20^b) ba'dehu semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine ferve-i beyzâ ilbas olundukda alkış olunmayup kapudan paşa hazretlerine serâser kürk iksâ olundukda alkış olunup ve yeniçeri ağası huzûr-ı hümâyuna davet olunmamağia kapudan paşa hazretlerinin rikâb-ı hümâyuna olan hediyyeleri arz ve takdim olunmağ için defteri, kethüdaları vesatetiyle kalyon nüzûlünden mukaddem devletlü sadriâzam hazretlerine irâet olunup izn-i âlîleriyle saâdetlü darüssaâdeti's-şerife ağası hazretlerine götürülüp re'y-i âlîleriyle hediyye-i merkuma kalyon nüzûlünden sonra huzûr-ı hümâyuna arz olunup ba'dehu ağa-yı müşârünileyh hazretleri huzurunda kethüda-yı mûmâileyhe ve kapucular kethüdasına ve hazine kâtibine ve miftah ağasına mu'tad üzre hil'atler ilbas olu-

nup ba'dehu kapudan paşa hazretleri tarafından tertib buyurulan sâir hediyeler dahi kethüdarları ve hazinedarları yediyle ber-mucib-i defter eshâbına arz ve teslim olunmağla devletlü sadrıâzam hazretleri huzûr-ı hümâyundan çıkdıktan sonra huzûr-ı âlflerinde tersane emîni ağaya ve sâir hademe-i tersâneye ber-mûcib-i defter-i ruz-nâmçe, hil'atler ilbas buyurup ba'dehu hareket-i hümâyun buyuruldukda yine sadrıâzam hazretleri ve yeniçeri ağası hizmet-i bağlgîri-i şehriyârî ile müşerref olup kapudan paşa hazretleri pîş-i hümâyunda revân olarak kara iskelesinden avdet-i hümâyun buyuruldukda semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri kara küpeşte nerdibanı başında vakfegîr-i selâm olup *Cami Altına* doğru ricâl-i tersane selâma durup iskeleden *filke-i hümâyuna* süvâr buyurulup zeminbûs olundukda alkış olunup avdet-i hümâyun buyuruldukdan sonra devletlü sadrıâzam hazretleri murad-ı aliyyeleri buyurulduğı mahalli teşrif buyururlar. Bu defa doğru tersâne-i âmire divânhanesine teşrif ve anda taam tenâvül buyuruldukdan sonra bir mikdar istirahat birle zîrde mastur olan atâya-yı âsafî ber-mucib-i defter-i teşrifat, teşrifatî efendi yediyle eshâbına teslim ve ba'dehu sarâ-yı âsafânele-rini teşrif buyurdular.*

*

**

c. *Yeni olarak yapılan bir kalyon hakkında.*

Müceddeden tersâne-i âmirede kalyon inşası.
25 cemaiülevvel, 1161 pencişenbih (23 mayıs, 1748)

N. 165^b.

Yevm-i mezburda müceddeden inşası irade-i hümâyun buyurulan kalyonun bodoslaması kaldırılmak ferman buyurulmağla muhtar olan saatte ibtida defterdar efendi tersaneye gelüp ba'dehu devletlü sadrıâzam hazretleri kapu takımıyla teşrif buyurduklarında *Cami* önündeki iskeleden istikbal olunmuştur. Vakt-i merkum hulûlünde ba'de'd-duâ kalyon-ı merkumun ayine tabir olunan kıcı ve başı kaldırılıp yerlerine vaz'olundukda top şenlikleri olmuştur. Ve ma-

* Mesken-i Gazi adlı bu kalyonun denize indirilişinde yapılan tören Naill'nin teşrifat mecmuasında bir kez daha tekrar edilmiştir (137^a - 138^a). Yalnız birinci vesikanın sonunda verilen ve ayrı bir bölümde söz konusu edilecek olan 'kcdâyâ' bu ikincisinde eksiktir.

hall-i merkumda ancak tersane emîni efendiye hil'at ilbas buyuruldu.

**

ç. *Yeni olarak yapılan bir kalyon hakkında bir başka belge.*

Müceddeden kalyon inşasında icra olunan resimdir, 6 safer, 1181 (5 ağustos, 1767).

N. 158^a.

Baştaki not : Sadriâzam hazretleri bâzan teşrif etmeyüp defterdar efendiye ihale olunageldiği dahi mesbukdur.

Tarih-i mezkûrda tersâne-i âmirede müceddeden kalyon inşası ferman-ı hümayun buyurulup yevm-i merkumdan bir gün mukaddem saâdetlü kethüda bey tarafından irade buyurulan vakitte tersane-i âmirede bulunmak üzere saâdetlü defterdar efendiye tezkire ile ifade olunup ferdâsı devletlü sadriâzam hazretleri ancak kapu takımı ile tersâne-i âmireye teşrif ve doğru *Camii Şerif* önündeki iskeleye yanaşdıklarında defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve tersâne emîni ve sair ricâl-i tersâne iskele başında ve piş-i âlilerinde yürüyerek mahall-i merkumda tersâne-i âmire emînlerine mahsus köşke teşrif buyurulup muhtar olunan saat hulûlünde şeyh efendi duâ ve hitamında kalyon-ı mezkûrun âyine tabir olunur kıcı ve başı kaldırılıp yerlerine vaz'olundukda kurbanlar zebholunup tersâne-i âmire emîni ağaya ve tersâne paşasına birer sevb hil'at ve duâ eden şeyh efendiye ferâce ilbas ve ber-mucib-i defter taraf-ı hazret-i sadrazâmîden atıyyeler tevzi ve taksim olunup ba'dehu sadriâzam hazretleri divânhaneyi teşrif ve matbah-i âlilerinden ihzar olunan taam tenavül buyurulup sarâ-yı âlilerine avdet buyurdular ve murad-ı âlî buyurulan mahalle dahi teşrif buyurula gelmiştir.

**

d. *Tamirden çıkma bir kalyon hakkında.*

E. 9369

Benim inâyetlü, mürüvvetlü, re'fetlü oğlum hazretleri, Avn ve inâyet-i Bârî ve yümn-i teveccüh-i hazret-i... (? 'tari' şeklinde yazılmış olan kelimededen bir anlam çıkmıyor; alışılmış ola

klîşeye göre 'şehriyârî' olması düşünülebilir.) ile havuzda olan üç anbarlı kalyonun tamiri tekml ve nuhâs levhaları kaplanup tekml olmağla bi-mennihi Taâlâ işbu mâh-ı recebin yedinci pencişenbih günü havza su salverilüp kalyon-ı hümâyun ihrac olunacak olmağla eğer Şevketlü velinimetimiz efendimiz *tebdîlen* teşrif ile temaşa buyuracak olurlar ise bir sagır suffa inşa olunmak için bugün ahşam üzeri bendenize iş'ar buyurulur ise re'y sultanım hazretlerindedir.

(Bu belge için Rahmetli Çağatay Uluçay'ın koyduğu not şudur: XIX. asır, sadrîâzam tarafından mabeyn başkitâbetine tezkire.)

e. Yapılması tamamlanmış bir karavela hakkında.

14 Muharrem, 1170 (10 ekim, 1756) yılında. Tarih-i mezburda resîde-i hitam olan bir kıt'a karavela kalyonun nüzulünde kapudan paşa hazretleri Bahrisefid canibinde bulunmak takrîbiyle tersâne-i âmire emîni olan İbrahim bey tarafından icra olunan resmdir.

N. 134^b - 135^b.

Kalyon nüzulünden bir gün mukaddem ba'de'l-asr tersâne emîni tarafının kalyon başında mu'tad üzere pilav zerde tabh ve bulunan amele ve fukarâya bezl ve ikindiden sonra mehterhane başlayup sabaha dek gâh mehterhane ve gah çengiler oynayup ve nüzul edecek kalyon kurbünde lengerendâz olan üç anbarlı kalyonun kıç tarafında şevketlü, mehâbetlü, adâletlü padişah-ı alempenah efendimiz için mehterhane-i âmireden sayebân-ı gerdun-nümûn ve serâperde-i hümâyun ve devletlü, inâyetlü sadrîâzam u efham efendimiz hazretleri için dahi orta-direk kurbünde sâyebân kurulup perdeler keşide ve libâs-ı latife fersîde kılınur. Teşrif-i hümâyuna nazaran tertibe mukayese ile defterdar efendi ve yeniçeri ağası ikişer saat mukaddemce teşrif eylemelerinin kethüda bey tarafından bir gün evvel tezkireler tahrir ve irsal ve ba'dehu semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri dahi bir gün mukaddem reisülküttâb efendi vesatetiyle davet ve yevm-i mersûmda reisülküttâb efendi müşarünileyh hazretlerini konaklarından alup maan doğru tersane-i âmireye ubûr ve kalyonda devletlü sadrîâzam efendimiz hazretlerine mahsus olan

sâye-bânda istirahat buyururlar. Teşrif-i hümâyuna nazaran bir saat mukaddem devletlü, inâyetlü sadrıâzam efendimiz hazretleri dahi bâb-ı âsafiden hareket ve doğru tersâne-i âmireye ubûr ve *Cami* önünde kara iskelesine yanaşdiklarında kapudan paşa vekili tersâne-i âmire emîni ve yeniçeri ağası ve defterdar efendi ve sâirleri iskele başında istikbal ve tersâne emîni efendi yedinde olan sade-fkârî asâyı dest-i âsafîye verüp bilcümle müstakbilîn pîşrev olarak nerdibandan suûd ve zât-ı hazret-i sadâretpenahiye mahsus sâye-bânda semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleriyle mülâkat ve yeniçeri ağası ve defterdar efendi dahi kuûd ve kahveler içilüp kudûm-ı meymenet-lüzûm-ı hazret-i şehriyâriye müterakkıb olurlar. Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, adâletlü padişah-ı âlempenâh efendimiz hazretleri teşrif-i hümâyun buyurduklarında çekdirme ve divânhânedan toplar atılıp devletlü, inâyetlü sadrıâzam u efham hazretleri ve yeniçeri ağası ve defterdar efendi ve reisülküttâb efendi ve çavuşbaşı ağa ve rikâb-ı hümâyûn ağalarla maan teşrif-i hümâyûn kara iskelesinden olur ise iskele başında istikbale müheyya olurlar. Sandaldan taşra teşrif-i hümâyun buyuruldukda kad-hamîde-i ta'zim olurlar. ve devletlü sadrıâzam hazretleri zeminbûs (135^a)-ı tefhîm birle çavuşân alkış eyledikleri gibi devletlü, inâyetlü sadrıâzam efendimiz hazretleri silahdar-ı şehriyarî ağa ile yemin ve yesar şeref-i hizmet-i bağlgîr-i hümâyun ile müstes'id ve müstakbilîn efendiler ve ağalar rikâb-ı hümâyun ağalarıyla alâ-meratibihim pîş-i hümâyunda revan ve kalyon nerdibanı bâlâsına şitab ile mev-kîf-ı selâm olan sâye-bân-ı âsafî civarında selâma dururlar. Bu esnada tezkire-i evvel ve sâni ve mektûbi ve teşrifâtî efendiler ve sipah ve silahdar kethüdarları ve vezir ağları kalyon anbarı kapusundan alâ-meratibihim saf-beste-i selâm olurlar. Ve iki nefer gedik ağaları iki adet micmere-i anbersûz ile pîş-i hümâyunda revân olurlar. Bâlâ-yı nerdiban makdem-i hümâyun ile müşerref oldukda semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri kad-hamîde-i ta'zim ve pîş-i hümâyunda revân olup derûn-ı sâye-bân-ı husrevâniye sâye-endâz-ı iclâl buyuruldukda devletlü, inâyetlü sadrıâzam efendimiz hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri huzûr-ı faizü'n-nûr-ı cihandârîde bir mikdar tevakkuf ve ba-izn-i hümâyun taşra çıkıldıkda evvelen saâdetlü darûs'saâdeti's-şerîfe ağası hazretlerinin mev-kîflerine teşrif ve kahveler içilüp ba'dehu devletlü sadrıâzam efendimiz hazretleriyle maan sâye-bân-ı âsafîye teşrif buyururlar. Kalyonun nüzülü

vakti karib oldukda tersâne emîni efendi nüzul edecek kalyonun yanına varup emr-i âliye intizar ve ihtiyar olunan saat hululünde izn-i hümâyun sudur eylediği gibi şeyh efendi duâ ve mu'tad üzre âmâde ettirilen kurbanlar zebh ve nüzûlüne mübaşeret olunup duâ eden şeyh efendiye emîn efendi tarafından çuka ferace ilbası mu'tad olmağla bu def'a sincâbî kürk ilbas olunmuş ve mehterhane çalınmağa başlayup ba'de'n-nüzûl devletlü sadrîâzam u efham efendimiz hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri huzûr-ı hümâyuna davet ve devletlü sadrîâzam u efham efendimiz hazretlerine huzûr-ı hümâyunda serâser kürk maa üstlük ilbas ve alkış olunur. Ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine ferve-i beyzâ iksâ buyurularup alkış olunmaz. Ba'dehu huzûr-ı hümâyundan çıkılup sâyebân-ı âsafîye teşrif buyurdıklarında tersâne emîni efendiye vesâir ricâl-i tersâne ve ameleye ber-mucib-i defter-i ruznâmçe hil'atler ilbas olunur. Bu defa tersâne emîni efendiye dahi sadrîâzam kethüdalğından munfasıl ve emekdar-ı devlet-i aliyyeden olmağla erkân samur kürk ilbas olunmuş, bu esnada emîni efendinin zirde mastur olan rikâb-ı hümâyuna arz ve takdim olunacak hediyeleri defteri ba-izn-i âlî saâdetlü darüssaâdeti's-şerîfe ağası hazretlerine verilüp huzûr-ı hümâyuna arz ve takdim olunduktan sonra emîni efendinin kethüda ve hazinedar ve kapu çukadarına darüssaâde ağası huzûrunda üç sevâb hil'atler ilbas olunmuş, ba'dehu hareket-i hümâyun buyuruldukda yine sadrîâzam u efham efendimiz hazretleri hizmet-i bağlgîr-i hümâyun ile müşerref olup semâhatlü şeyhülislâm efendi dahi avdette şeref-i hizmet-i bağlgîr-i hümâyun buyurmuşlar. Müstakbîl-i mûmâileyhim dahi teşrif-i hümâyun misillû ala meratibihim teşyi ve sairleri de ke'l-evvel mahall-i selâmda saf-beste oldukları halde şevketlü, mehâbetlü, adâletlü efendimiz hazretleri filke-i hümâyuna süvar ve devletlü, inâyetlü sadrîâzam u efham efendimiz hazretleri iskelede zeminbûs eylediklerinde alkış olunur. Ba'dehu devletlü, inâyetlü sadrîâzam efendimiz hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleri ile maanca bahren divânhaneye teşrif ve vekiliharc-ı âsafî marifetiyle tehyie olunan taâm-ı nefise tenavül buyurulmuş ve bu def'a da kapudan paşa hazretleri mevcut bulunmamak hasebiyle emîn-i mûmâileyh tarafından zirde mastur olduğu vech üzere tertib olunan hediyeler verilüp avdet buyurulmuş.

f. *Sadriâzam Melek Ahmet Paşa'nın yaptırdığı kalyon.*

Sadriâzam Melek Ahmet Paşanın *Bahçekapusunda* yapılmasını buyurduğu büyük kalyon 1061 cumâdelûlâsının yirmibeşinci günü, (16 haziran, 1651) de tamamlanmış, a'yân ve erkân, töresince duâ ve senâ ile indirilirken iki yana devrilerek yarısından çoğu su almıştır. Gemileri yanından bağlanıp nice zaman çıkarmağa çalışmışlarsa da güç yetmeyüp sonunda teknesinden başka yerleri sökölüp alınmıştır (Tuhfetü'l-kibar fi Esfâri'l-bihâr, Orhan Şaik yayımı, s. 190) ve gemi burunsuz, kulaksız kalyon şekline dönmüştür (Naima V. 73). *Naima*, bu olayı 'Vak'a-i keşti-i sadriâzam Melek Ahmet Paşa' başlığı ile, daha ayrıntılı olarak verdikten sonra (V, 72 v.d.) Kalyonun indirildiği günün çok uğursuz bir gün olduğunun, müneccimbaşı Hasan Behayî'nin önceden söylediğini, bu uğursuzluğun sürdüğünü *vezirâzaman vak'amend kalyonu ve sipah memlû' bir kalyon dahi muhterik olup* diyerek haber vermektedir (aynı yer, s. 80).

Bu olayla ilgili olarak Topkapı Sarayı Müzesi arşivinde şu belge vardır (*E. 9356 1-4*): Bu dört belgenin üçüncüsü *Mimar Ağa'ya* yazılmıştır. Dördüncüsü ise *Mimar Ağa Hazretlerine* hitap etmektedir. Bunların dördü de 1061 (haziran 1651) tarihini taşımaktadır. Bunlarda kalyonun üzerini bozmak için güçlü kuvvetli dülgerler istenmektedir. Dördüncüsünde ise *kalyondan su çekmek için sekiz dolap tulumu* istenmektedir.

**

2. *Başka Çeşit gemiler hakkında*a. *Nüzûl-i Filike-i Hümâyun der Tersane.*N. 54^b.

Tersane-i âmirede inşa olunan filike-i hümâyun hitâma resîde oldukda sadriâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm hazretleri tersâne-i âmireyi teşrif buyurup bi'l-maiyye filike-i hümâyunun yanına vardıklarında müşarünileyh efendi hazretleri ref'-i eydî-i duâ ve dîvânhane müezzinleri savt-ı bülend ile resm-i temîn-i icabetkarîni edâ edüp hitâm-ı duâda sadriâzam hazretleri resen ucuna yapışup destyârî-i himmet ile filike-i hümâyun suya indirildikde mü-

şarünleyhimâ hazerâtı teşrif ve bir mikdar sohbetten sonra müşarünileyh efendi hazretleri avdet buyurup ba'dehu huzûr-ı âsafide ber-mûcib-i defter hil'atler ilbas olunur. Ve lâkin şeyhülislâm efendi hazretlerinin illet-i mizaclarından nâşi filike-i hümâyun kurbüne teşrifleri müteassir olursa (55^a) iskelede durup kendü kayıkları derununda dest berefrâşte-i duâ oldukları ve bu günde ancak kapu takımıyla gelinüp ricalden kimesneye haber olunmadığı defter-i teşrifatta mezkûrdur.

**

b. *Nüzûl-i sandal-ı hümâyun der kayıkhane.*

N. 55^a.

Kayıkhanede inşa olunan sandal-ı hümâyun resîde-i hitam oldukda sadriâzam hazretleri kapu takımıyla saraydan süvar ve *Timurkapudan Yalı köşküne* ve andan kayıkhaneye mürur ve güzâr buyururlar. Derûn-ı kayıkhanede fersîde kılınan neşimende kuûd ve bostancıbaşı ağa tarafından tatlu ve kahve resminden sonra ihtiyar olunan saatte müşarünileyh hazretleri teşrif buyurdıkları surette bostancıbaşı şeyhi duâ edüp kurbanlar zebholunmağla derhal sandal-ı hümâyun-ı âlem-behâ ruhsâre-i şâhed-i derya oldukda mevcut olan beş-on kadar topları sadâ-yı debdebe-ârâ ile zebânekeş-i tebşîr ü senâ olup ba'dehu defter-i teşrifat mucibince hil'atler ilbas olunur.

**

IV.

Şiirlerde kutlama

Gemilerin denize indirilmesini şairler de kutlamışlardır. Üçüncü Sultan Ahmet zamanında yapılan 'uç-anbarlı' bir gemi hakkında Nedim'in iki tarih manzumesini biliyoruz (Nedim divanı, Abdülbaki Gölpınarlı yayımı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1951, s. 165-166). Bunların ikincisinden gemiyi ve denize indirilirken padişahın da bulunduğunu anlatan beytleri alıyorum :

.....
 Zaman-ı devletinde çün tamam oldu *üç-anbarlı*
 Temâşâsına teşrîf eyledi ikbal ü haşmetle
 Heman ol demde ol kûh-ı girân-ı âlem-i heycâ
 Revân oldu misâl-i âb deryâyâ salabetle
 Giderken gördü kim bir başka kalyonun ferâzında
 Oturmuş ol şehensâh-ı cihân şîrâne heybetle
 Kemâl-i heybetinden ol hizebr-i kûh-temkînin
 Yol üzre irkilüp kaldı hezârân bîm ü dehşetle
 Önünden geçmeğe gûyâ teeddüb eyledi durdu
 Görüp ol şevket ü dârâtı baktı kaldı hayretle
 Hele sonra duâsıyla şehensâh-ı cihânânın
 Yürüttüler o kûh-ı kaafî zûr-ı sıdk-ı himmetle
 Nedîmâ bendesi didi ana bir bî-bedel tarih :
 Bir-Hamdillah kim indi *üç-anbarlı* selâmetle
 1135 (1722/23)

*
 **

V.

Gemilerin indirilmesinde eşref-i saat aranması

E. 10171 (1-2).

Müneccimbaşının eşref-i saat tayini.

a) Bi-mennihi Taâlâ, işbu şaban-ı şerîfin gurreci mübarek çeharşenbih günü donanma-yı hümâyun-ı zafer-makrunun *Kurşunlu Mahzen* önünden hareket ile *Yalı Köşkü* pişgâhından mürûr ve mersâ-yı tersâne-i âmireye duhûlleri hususuna irâde-i seniyye-i hazret-i cihândârî tealluk etmekle müneccimbaşı efendi dâileri tarafından takdim-i atebe-i ulyâ kılınan zayıçede saat şemsin gurubu dört buçukta iken vakt-i muhtâr-ı mübareke tayin olunduğuna binaen sabıklarına mukayese ile şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretli padişah-ı âlempenah, zill-i zalîl-i İlâh efendimiz hazretleri yevm-i mezkûrda bi'l-yümn ü ve'l-ikbal üç saat üç çâryek mürûrunda *Yalı Köşkü*nü teşrîf-i kudûm-ı meymenet-lüzûm-ı şahâneleri hususuna irade-i

aliyye-i cihândârîleri erzânî buyurulur ise re'fetlü sadrîâzam hazretleri mevcut bulunmaları iktizâ eylediği ve bi'l-yümn ü ve'l-ikbal teşrîf-i hümâyundan sonra mu'tad üzre kapudan-ı derya vezir-i mükerrem saâdetlü paşa hazretlerinin davetlerine ba-izn-i âlî evvelen kayık kapucu ağa, ba'dehu bostancıbaşı ağanın sandalıyla haseki ağa gidüp vezir-i müşârünileyh hazretleri kallâvi ve ber-muktâzâyı mevsim erkân semmur kürk ile gelüp saâdetlü darüssaâdeti's-şerife ağası hazretleri mevkıflerinde müşârünileyh re'fetlü sadrîâzam ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleriyle mülâkat ettikten sonra bâ-izn-i hümâyun, re'fetlü sadrîâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi ve müşârünileyh kapudan paşa hazretleri bil-maiyye huzûr-ı lâmiu'n-nûr-ı husrevânî ile teşerrüf ve halvet buyurulup ba'dehu ber-vech-i mu'tad ferverler ilbas ve ümerâ-i derya kullarına dahi *Cidar kapusu* verâsında hil'atler ilbas ve ferdenferdâ gelüp zeminbûs merasimi icrasıyla müşârünileyhim hazretleri dahi yine saâdetlü darüssaâdeti's-şerife hazretleri mevkıfine gelüp kahve rûsumundan sonra müşârünileyh kapudan paşa hazretleri ilbas buyurulan ferve ile başardaya azimet ve âlâ-yı vâlâ ile *Kasr-ı Hümâyun* pîşgâhından mürur ve üç defa selâm ve alkış merasimi ba'de'l-icra tersâne-i âmireye doğru azimet buyurduklarında izn-i hümâyun sudûriyla re'fetlü sadrîâzam hazretleri ve semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretleriyle mahallerine avdet buyurmaları bermuktâzâ-yı teşrîfat lâzım geldiği malûm-ı âlîleri buyuruldukda fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Belgenin üst sol kenarında kırmızı mürekkeple :

Yah Köşkü resminin saatini mübeyyin cerîde-i teşrifattan muhrec pusula olmağla mücerred manzûr-ı âlîleri buyurulmak için merfû-ı pîşgâh-ı cihandârîleri kıldndı, emrû fermen hazret-i men-lehü'l-emrindir, kaydı vardır.

Bu belgeye (I. Mahmud zamanı) diye not konmuştur.

b) *Tersane emîninin takriri.*

E. 1720/68.

Hâlâ tersâne-i âmire emîni kullarının takriridir.

Bi-inâyeti'l-lâhi Taâlâ müceddeden binası fermân buyurulan kalyon-ı cedidin binâsı tamam ve nüzûliyiğin muktazi olan mühimmat âmâde olup ancak *utı* tabir olunur kalafatıyla derun ve bîrûnunun nukûşu ve kızaklarının inşa ve vazı'ları kalmağla her ne vakitte nüzûlüne irade-i aliyye buyurulur ise nüzûlünden yigirmi gün mukaddem mârrü'z-zikr kalafat ve nukuşunu ve kızaklarının vaz'ına mübaşeret olunmak iktiza eder deyü liman reisi ve mimar kullarının haber verdikleri malûm-ı âlîleri buyuruldukda mübaşeret hususiyiğin ne vechile fermân-ı âlî buyurulur ise emrû ferman devletlü, inâyetlü, merhametlü veliyyünnâm efendimiz hazretlerindedir.

Bu belgenin başında : Bir mübarek vakit süal olunup haber gönderilir. Zira mühim olacak şeydir, biz haberini veririz, zelzele def' olsun. Bu ayın onbeşine dek zelzele vardır, ahkâmda yazılıdır.

VI.

Atıyye - Avâid - Hediyeler - İdiyye - İn'amlar

Konumuzla ilgili olarak, türlü vesilelerle, başta padişah olmak üzere sadrîâzam ve kapudan-ı derya tarafından, yukarıdaki başlıklar altında saray ve sadâret mensuplarıyla kalyon inşasında çalışanlara ve mürettebata armağanlar dağıtılmaktadır. Ve yine padişah başta olmak üzere sadrîâzama, şeyhülislâma, kapudan-ı deryaya, Darüssaâde ağasına, sadâret kethüdasına ve hazinedâr-ı şehriyârîye olmak üzere saray ve gemi mensuplarına, mevkilerine ve görevlerine göre de hediyeler verilmekte ve ihsanlarda bulunmaktadır. Kimlere ne verileceği, ne giydirileceği, önceden hazırlanmış olan defterlerde gösterilmekte ve dağıtım buna göre Teşrifâtî Efendi tarafından yapılmaktadır.

Bu armağanlar dönanmanın Akdeniz'e çıkışında, Akdeniz'den dönüşünde, denize kalyon indirilişinde ve bayramlarda verilmektedir. Yine bu münasebetlerle ziyafetler düzenlenmekte, bu ziyafetlerde de yine ihsanlar ve armağanlar yer almaktadır.

Dağıtılan bu armağanlar çok çeşitlidir. Bunlara bakıp, genel olarak, Türk kültürü açısından birtakım sonuçlar çıkarılacağı gibi kimisinin açıklanması gerekli bilgiler de edinilebilir. Bundan dolayı bu armağanların türleri yönünden dökümünü yapmakta bir yarar vardır, sanıyorum.

Padişaha, devlet erkânına ve sarayın önde gelenlerine verilenlerle aşağıya doğru bunlardan sonrakilere verilen armağanlar hem çeşit, hem sayı, hem değer yönünden ayrılmaktadır. Aşağıda bu armağanlarla ilgili belgeler incelendiği zaman bu cihet daha açık olarak görülecektir.

Armağanlardan bir bölümünün, başta giyecek ve kumaş adlarının tam olarak belirlenmesi Türk sanat tarihiyle uğraşanların bizi bu yolda aydınlatmalarına bağlıdır. Pek yanılmıyorsam, bunların bir bölümü hakkında çoğumuzun ancak şöyle, böyle bir bilgisi vardır. Hele bunların içinde *nevzuhur* diye nitelenenlerinin yerli sanat-kârlar tarafından mı yapıldığını, yoksa dışarıdan mı geldiğini bilmek okuyucuda merak uyandırırsa gerektir.

Saat. - Haftada bir kurulur makam Çalar saat - Makam-çalar piştahta saat-Mücevher koyun saati - Mücevher saat - Basma altun saat - Altun saat - saat.

Tüfenk. - Som kundaklı tüfenk - donanmış şeshane tüfenk - musanna' tüfenk - tüfenk.

Ayna. - İngilizkârî endam aynası - Kebîr endam aynası - Kebîr ayna - endam aynası - Ayna.

Durbin. - İngilizkârî geçme-durbin - İngilizkârî kaval durbin - Durbin.

İskemle. - Camlı *nevzuhur* iskemle.

Döşeme takım. - Sakızkârî döşeme takım.

Kumaş. - *Nevzuhur* dîba - Dîba-yı Acem - *Nevzuhur* telli hatâyî - ağır telli hatâyî - Telli hatâyî - Taraklı atlas - Atlas - Kumaş - Çuka (Bunların hepsi elbiseliktir).

Hil'at. - Hil'at-i hassülhas - Hilat-i hass, sade - Hil'at-kuşaklık (kuşaklu) - Sade hil'at - Hil'at.

Kürk. - Ferace samur kürk - Samur kürk.

Üst veya üstlük.

Don. - Giyecek, elbise.

İhram. - Som saçaklı a'lâ ihram - A'lâ ihram elvan - İhram elvan - A'lâ ihram - Vasat ihram - Edna ihram - İhram.

At. - Donanmış esb (Yalnız padişaha).

Para. - Mücevher ve semmur-bahâ (yalnız padişaha verilmiş olup 5000 kuruştur).

Altın. - Donanma-yı hümayun ihracında, Yalı Kasrı'na ve Dolmabahçe'ye teşriflerinde Enderûn-ı Hümayuna ve saireye, sadrîâzam kendi cebinden altın dağıttığı gibi kapudan paşa tarafından da ihsan edilmiştir. Donanmanın, padişahın önünden geçmesi merasimine davetiye götüren teşrifakçıya, kese içinde, 300 altın verildiği gibi bir de saat hediye edilmiştir.

Altın ihsanında bir nokta göze çarpmaktadır. O da, şudur : Muhsin Paşazade Mehmet Paşazade Mehmet Paşa zamanında, 6 Safer, 1181 (4 haziran, 1767) tarihinde, tersane-i âmirede yapılan yeni kalyon denize indirilmiştir. Bu vesile ile yapılan törende, sadrîâzam teşrifatçının eliyle bütün kalyon mürettebatına altın dağıtmıştır. Gemideki *tutsaklar* ve *suçlular* mürettebattan ayrılmamış ve onlara da altışar altın ihsanda bulunulmuştur.

Çiçek ve meyve. - 14 Muharrem, 1170 (9 Ekim, 1756) tarihinde, bir karavula kalyonun denize indirilişinde padişaha, sadrîâzama ve şeyhülislâma tablalarla çiçek ve sebeplerle meyve hediye edilmiştir.

VII.

A. Ziyafet

Donanma ile ilgili törenlerin sonunda, Kapudan Paşa tarafından tersane-i âmire divânhanesinde olsun, veya Dolmabahçe'de padişah tarafından olsun ziyafetler verilmektedir. 5 cümâdelevvel 1177 (12 kasım, 1763) tarihinde *Sefine-i Sultanînin* denize indirilmesinde, padişah tarafından Dolmabahçe'de verilen ziyafet için neler alındığını ve bunların parasının ne tuttuğunu gösteren bir belge elimizdedir. Bu belgeden öğrendiklerimiz vardır. Bugüne değin, yazılardaki *nân-ı aziz* sözünde, en büyük nimet olan ekmeğe karşı bir saygı ifadesi bulduğumuzu, bu sözden doğrudan genel olarak ekmeğin anlaşıldığını sanmakta idik. Bu belgeyi okuyunca bunun bir çeşit ekmeğin adı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu belgede *nân-ı aziz*

den başka *nân-ı hassa*, *nân-ı francala*, *hünkâr-ı has* diye ekmek adları geçmekte, bundan da bunların başka başka ekmek çeşitleri olduğu görülmektedir.

Bu belgede, daha birtakım yiyecek maddelerinin, tatlıların ve yemeklerin adlarını da okuyoruz. Bunlardan kimisini bugün artık pek bilenimiz kalmamıştır. sanıyorum, ya da pek az kimsenin ancak hatırasında kalmıştır, sofrasında değil. Çünkü artık sofralarımızda görünmeyen bu çeşit yiyeceklerin neler olduğunu, ancak türlü dillerin sözlüklerine bakarak güçlkle öğrenebiliyoruz, o da merak edersek ve tamamı ile değil. Ne olduklarını ancak bu dolaşık yollardan öğrendiklerimden birkaç örneği okuyuculara sunmak istiyorum.

a) *Neşâ mermerî*. - *Neşâ* nişasta demektir. *Mermer* ise çok sulu olup hiç posası olmayan taze nara denür ve palûze gibi tirtir titreyici nerm ve nazûk şeye denür, beden-i mahbûb gibi (Kamus Çevirisi, II, 678). Bu karşılıktan anlaşılır ki *neşa mermerî* bir türlü nar peltesidir; eskiden olsaydı *nar pâlûzesi* diyecektik, bugün *nar jölesi* diyebiliriz.

İmlık. - Türkçe bir sözcük olup 'semirtilmiş horoz, kısır horoz' demektir. Bu gün de kimi bölgelerde *ıblık* biçiminde, vücudu bingül bingül olan kadınlar için kullanılmaktadır.

Şemse. - Güneş biçiminde yuvarlak olup üzerine delikler delinmiş olan bir tür çörek.

Ferika. - Bir türlü taamdır ki lohusa için tertip ederler. Süt ile hurmadan, yahut pirinç ve sair hububatla süttten tertip ederler ki *lapa* olacaktır (Kamus çevirisi, III, 987).

Kırmız. - Aslında bir tür meşe üzerinde üreyen bir küçük böcektir. Bundan kaynatılarak elde edilen boya, ipekçilikte kullanılır. Bir de Türkçe'de *Kırbız tohumu* dedikleri bir bitki vardır ki bununla da ipek boyarlar. Ama birincisi kadar kuvvetli değildir. Bizim belgemizde bunun, tıpkı safran gibi kimi yemeklere renk vermek için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Beç arpası. - Buna *Frenk arpası* da denir, arpanın bir çeşididir. Ama ben bunun ne olduğunu bulamadım. Yalnız Türkçe-İngilizce Redhouse sözlüğü buna *Frenk arpası*, *Peatl barley* diye karşılık koymuştur.

Bunlardan başka *İspanyol Şa'riyesi* (şehriyesi), *Kıbrıs Şa'riyesi*, *Kıbrıs makarnası* gibi dışarıdan gelme ve bir özelliği olan yiyecek maddeleri olduğu gibi kimi tatlıların revaklarını süzmek için kullanılmak üzere, bugün artık çoğumuzun adını unuttuğumuz bir tür astarlık seyrek bez demek olan *boğasa* ya da bu belgede rastlıyoruz.

b) *Masarifat-ı ziyafet bâ-emr-i hazret-i veliyyünniamâ der-nüzûl-i Sefîne-i sultânî, 5 Cemaziyülevvel 1177 (11 Kasım, 1763). E, 4445 (2).*

Nân-ı aziz - Nân-ı hassa - Nân-ı fırancala - Hünkâr-ı has - Dakik-i hassa-lahm-i ganem - Lahm-i dana - toklu kuzu - bumber - paça - piring - revgan-ı sade - asel-i musaffâ - frengî şeker - neşâ mermerî - nişasta - kaymak - süt - yoğurt - taze pekmez - tavuk - piliç - ımlık - Mısır tavuğu - bildircin - bamya - kerefis - şalgam - kavata - pırasa - kabak - lahna - ıspanak - midenüvaz - ebegömezi - dere otu - taze soğan - yaprak - bakla taze - enginar - kadayıf - misket elması - emrud - zağfiran - portakal ve has ayva ve def'a emrud - Şemse - gül-beşeker - pişmiş kestane - misk sabunu - darçın - ferika - kakula - hindistan cevizi - sakız - kırmızı - ayva çekirdeği - mükerrer gülâb - misk-i muanber - biber - limon - yumurta - Şam fıstığı - fıstık - Kuş üzümü - razakı üzümü - badem - kimyon - kaysı - ... ? - simit (25) ağaç tabla - Ağaç kaşık (40) - güllac - Beç arpası - İspanyol şa'riyesi - Kıbrıs makarnası - Kıbrıs şa'riyesi - Şem'-i asel - şem'-i revgan - sabun - astar (30 top) - Süzgücü için boğasa - nohut - soğan - tuz - sarmısak - buğday - kalkan balığı - sair envâ-ı mâhi - revgan-ı zeyt - sirke - on aded akkâme - ... berâ-yı nefî-i matbah - dört aded arka sofralarına - ayva.

Berâ-yı masarif-i kilâr-ı enderun : şeker-i frengî - asel-Şam fısıdığı - Şam ... (?) kaysı - Frenk eriği - kavun - üzüm - yoğurt - peynir - enva-ı turşu ve elma.

Hâlâ hazinedarımız ağa,

İşbu defter-i müfredat nâtik olduğu üzere tersane-i âmirede kalyon nüzûlü günü ziyafet-i hazret-i evliyâ-yı niâmîye olan matbah masarifi manzur ve makbulümüz olup yalnız yedi yüz yetmiş sekiz guruşa balığ olmakla masarif için vekiliharca teslim edüp defter-i masarife kayd edesiz (6. Cemazilevvel, 1177 (12 Kasım, 1763).

(sepet 80) - Şükûfe (tabla, 15). *Devletlü, inâyetlü sahib-devlet efen-*

dimiz taraf-ı devlet-i âlilerinden alınan meyve ve şükûfe beyan olunur, 6 cemazilevvel, 1177 (12 kasım, 1763) (E. 4445/1).

Şevketlü, mehâbetlü, azametlü hünkârımıza : Dökme meyve (sepet 80) - Şükûfe (tabla, 15). Devletlü, inâyetlü sahib-idevlet efendimize : Dökme meyve (sepet 50) - Şükûfe (tabla 10). Faziletlü şeyhülislâm efendi hazretlerine : Dökme meyve (sepet 30) - Şükûfe (tabla 5). Devletlü darüssaâde ağası hazretlerine : Dökme meyve (sepet 20) - Şükûfe (tabla 3). Devletlü silahdâr-ı şehriyârî ağaya : Dökme meyve (sepet 20) - Şükûfe (tabla 3). Devletlü silahdâr paşa hazretlerine : Dökme meyve (sepet 25) - Şükûfe (tabla 3).

Ve cümle meşruh olundu. Yalnız dört yüz iki gurus hazine-i hazret-i veliyyünniamûden tamamen ve kâmilten ahz ve kabz edildiği eçlden işbu mahalle memhûren şerh verildi, 11 şevval, 1177 (13 nisan, 1763).

VIII.

Bu bölümle İlgili Belgeler

a) *Donanma-yı Hümâyun ihracında Dolmabahçe ziyafetinde ilbas olunan kürkler ve hil'atler. N. 164^{a,b} an cânib-i âsafî. Saadetlü Kapudan Paşa Hazretlerine ferace samur kürk (1) - an cânibi mîrî emîn-i tersane efendiye, ferace samur kürk (1) - Tersane kethüdası paşaya hassülhas hil'at (1) - baştarda paşasına (hassülhas hil'at (1) - tersane emîni efendiye, a'lâ hil'at (1) - Ruznamçe-i tersaneye, a'lâ hil'at (1) - cânib tersane, a'lâ hil'at (1) - Kâtib-i kalyon Ömer Efendi, a'lâ hil'at (1) - Tersane defter imîni, a'lâ hil'at (1) - Tersane defter kethüdası, a'lâ hil'at (bir) - Kereste emîni, hil'at-i a'lâ (1) - Mahzen-i sürb kâtibi, a'lâ hil'at (1) - Mahzen-i çüb kâtibi, a'lâ hil'at (1) - Mahzen-i çüb kâtibi Ahmet Efendi, hil'at-i a'lâ (1) - Liman kâtibi, a'lâ hil'at (1) - Kâtibi büzürk, hil'at-i a'lâ (1) - Başçavuş-ı tersane, a'lâ hil'at (1) - Baştarda kapudanı, a'lâ hil'at (1) - Zından kâtibi, has sade hil'at (1) - İcare kâtibi, sade hil'at (1) - Ağa-yı tersane, sade hil'at (1) - Çavuşlar kethüdası, sade hil'at (1) - Çavuşlar emîn-i tersane, sade hil'at (1) - Kul kâtibi, sade hil'at (1) - Mahzen-i sürb emîni, sade hil'at (1) - Mahzen-i çüb emîni, sade hil'at (1) - Kâtib-i evvel-i tersane, sade hil'at (1) - Vardıyanbaşı, sade hil'at (1) - Kilidci-i zından, sade hil'at (1) - Baştarda topçubaşısı,*

sade hil'at (1) - Kapudane topçubaşısı, sade hil'at (1) - Kalyon baş-ağası, sade hil'at (1) - Sermimar-ı kalyon, hilat-i sade (1) - Mimar Mehmet Kalfa, hil'at-i sade (1) - Nakkaşbaşı, hil'at-i sade (1) - Makaracıbaşı, hil'at-i sade (1) - Kömibaşı, hil'at-i sade (1) - Timurcu-başı, hil'ati sade (1) - Ağa-yı kalafâtî, hil'at-i sade (1) - Serkalafâtî, hil'at-i sade (1) - Kethüday-ı kalafâtî, hil'at (1) - Yiğitbaşı-i kalafâtî, hil'at-i sade (1) - Teşrifâtî, kuşaklık hil'at (1) *Yekûn* : Kürk-2; hil'at-41.

b) K.130^b. *Devletlü sadrâzam efendimiz hazretleri donanma-yn hümayun ihracında Yalı Kasrını ve Dolmabahçe'ye teşriflerinde Enderûn-ı hümayuna ve saire verilen in'amat telhîsî ağa ve karakulak ağa yedleriyle verilen :*

Altun : Hasoadalı ağalara (400) - Musahip ağaların cümlesine (200) - Silahdar ağa tarafına (50) - Darüssaâde ağası tarafına (100) - Peşkir ağasına (50) - Baş çukadar ağaya (50) - Enderun çavuşanı ağalara (30) - Başçavuş ağaya (15) - Sakallu musahip ağalara (42) - Sakallu dilsiz ağalara (30) - Cüce ağalara (28) - Hasaki ağaya (15) - Hasakiyan ağalara (30) - Baş dilsiz ağaya (10) - Has ahur halifesine (10) - kahvecibaşı-i şehriyârî ağaya (30) - Bostancılar kethüdasına (20) - Kozbekçi başı ağaya (15) - Suffe-i hümayun bekçisine (10) - Eski oğlanlara (15) - Yazıcıya (8) - Darüssaâde ağası çukadarlarına (15) - Silahdar ağa çukadarlarına (10) - Rikâbdar ağa çukadarlarına (8) - Çukadar ağa çukadarlarına (8) - Has odabaşı ağa çukadarlarına (8) - Hazinedar ağa çukadarlarına (6) - Karakulak çukadarlarına (4) -

Teşrifâtî Efendi yedleriyle verilen :

Altun : Vezir ağalarına (20) - Divân çavuşlarına (15) - Mehterlerine (3) - Mehterbaşıya (10) - Çavuşuna (5) - Neferâtına (15) - Halkına (3) - Su çukadar kapudanı paşaya (2) - Çukadarlarına (5) - Bekiştâş ustasına (10) - Dolmabahçe ustasına (10) - Çavuşân-ı alay (5) - Köşk ustasına (10) - Çekdiri taifesine (40) - Çekdiri usturmaçasına (40) - Çekdiri Paşa etbâna (20) - Teşrifâtî Efendiye (55) - Halifesine (37) - Kisedarına (27)

c) K. 131^a *Donanma-yn hümayun ihracında huzûr-ı hümayunda, ba'dehu Dolmabahçe'de huzûr-ı sadr-ı âlîde ilbası iktiza eden :*

Devletlü sadrıâzam hazretlerine : hil'at-i kumaş-ı han ba pûst-ı semmur (1) - maan üstlük (1) - Semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine : Sûf ferâce semmur kürk (1) - Vezir-i mükerrerrem Kapudan Paşa hazretlerine, hil'at-i kumaş-ı han, ba üst (1) - İskenderpaşa sancağı mutasarrıfı Mustafa Paşa kulları - Lalapaşazade Salih Paşa kulları - Elçi Paşazade İbrahim Paşa kulları - Dimyat ve Reşit sancağı mutasarrıfı Hüsameddin Paşa kulları - Midilü sancağı mutasarrıfı Kapudan Paşazade Ahmet Paşa kulları - Ömer Paşazade Ahmet Bey kulları - Maryolzade Abdullah Bey kulları - Hasan Bey kulları - Hasan paşa vekili Abdullah Ağa kulları - Kapudane-i hümayun Yusuf Kapudan kulları - Patrone-i hümayun kapudanı Hüseyin kulları - Liman Reisi Osman kulları.

Dolmabahçe'de ilbası iktiza eden hil'at :

Vezir-i mükerrerrem kapudan paşa hazretlerine : Çuka ferâce bâ üst semmur - Emîn-i tersane-i âmire efendi : Çuka ferâce bâ üst semmur - Tersane-i âmire kethüdası, hil'at-i hassülhas - Paşâ-yı baştarda, hil'at-i hassülhas - Defterdâr-ı kalyon, hil'at kuşaklık - Halife-i kalyon, hil'at kuşaklık - Reis-i liman, hil'at kuşaklık - Reis-i tersane, hil'at kuşaklık - Ruznamçe-i tersane, hil'at-i a'lâ - canib-i mîrî-i tersane, hil'at, a'lâ - Emîn-i kereste, hil'at a'lâ - Emîn-i sergi, hil'at, a'lâ - Emîn-i defter-i tersane, hil'at, a'lâ - Kethüda-yı defter-i tersane, hil'at a'lâ - Kâtib-i zından-hil'at - Kâtib-i icare, hil'at - Kâtib-i mahzen-i çüb, hil'at - Kâtib-i mahzen-i sürb, hil'at - Mimar-ı kalyon, hil'at - Halife mimar, hil'at - Kâtib-i liman, hil'at - Serçavuş-ı tersane, hil'at - Kethüda-yı çavuşân-ı tersane, hilat - Kâtib-i kereste, hil'at - Kâtib-i kul, hil'at - Kâtib-i büzürk, hil'at - Kapudan-ı baştarda, hil'at - Sertulumba, hil'at - Sernakkaşan, çifte hil'at (1) - Çukadârân-ı kapudan paşa, hil'at - Çukadârân-ı emîn-i tersane, hil'at - Serağa-yı tersane, hil'at - Serkâtib-i tersane, hil'at - Serçavuş-ı tersane-i hümayun, hil'at - Ağa-yı kalyon, hil'at (1) - Serkömi, hil'at (1) - Emîn-i çavuş-ı tersane, hil'at (1) - Emîn-i mahzen-i çüb, hil'at (1) - Emîn-i mahzen-i sürb, hil'at (1) - Meydan reisi, hil'at-i hass-ı sade (1) - Servardiyan, hil'at (1) - Kilidci-i zından, hil'at (1) - Ağa-yı kalafâtî, hil'at (1) - Serkalafâtî, hil'at (1) - Kethüda-yı kalafâtî, hil'at (1) - Serkâtib-i kalafâtî, hil'at (1) - Sermakara, hil'at (1) - Kethüda-yı marangoz, hil'at (1) - Baş mutemed,

hel'at (1) - Çavuş-ı marangoz, hil'at (1) - Kethüda-yı piyade, hil'at (1) - Sertûpî-i başarda, hil'at (1) - Sertûpî-i kapudan, hil'at (1) - Sertimûrî, hil'at (1) - Sermehteran-ı hayme-i sadr-ı âlî, hil'at (1) - Teşrifâtî efendi, hil'at (1) - Halife-i teşrifâtî, hil'at (1) - Kisedar-ı teşrifâtî, hil'at (1) - Mâide ağası, hil'at (1) - Piyade yiğitbaşısı, hil'at*.

ç) 15 Recep, 1180 (17 aralık, 1766) tarihinde Donanma-yn Hümâyûnun Akdeniz'den geliip Yalı Köşkü önünden imrârı fermân-ı hümâyûn buyurulduğu gün ilbas olunan ferve ve hil'atler. N. ypr. 15^a v.d.

Sadriâzam u efham hazretlerine hil'at-i kumaş-ı han bâ pust maa üstlük semmur (1) - Şeyhülislâm efendi hazretlerine beyaz çuka ferâce bâ üst semmur (1) - Kapudan paşa hazretlerine, hil'at-i kumaş-ı han bâ üst semmur (1) - Tersane kethüdası Rodos sancağı mutasarrıfı Elçi paşazade Hasan Paşaya hil'at-i hassülhas (1) - İskender sancağı mutasarrıfı Süleyman paşazade Mustafa paşaya, hil'at-ı hassülhas (1) - Lâlâ paşazade Salih paşaya, hil'at-i hassülhas (1) - Elçi paşazade İbrahim paşaya, hil'at-i hassülhas (1) - Dimyat ve Reşit sancakları mutasarrıfı Abdülkadir paşazade Hüsameddin paşaya hil'at-i hassülhas (1) - Midillü sancağı mutasarrıfı Mehmet Paşazade Ahmet Paşaya, hil'at-i hassülhas (1) - Ömer paşazade Ahmet Bey, hil'at kuşaklık (1) - Maryolzade Abdullah Bey, hil'at kuşaklık (1) - Mezemortazade Sait Bey, hil'at kuşaklık (1) - Kapudane-i hümâyûn kapudanı Yusuf Kapudan, hil'at, a'lâ (1) - Patrone-i hümâyûn kapudanı Hasan Kapudan, hil'at, a'lâ (1) - Liman Reisi Ali kapudan, hil'at kuşaklık (1) - Riyale-i hümâyûn kapudanı Osman kapudan, hil'at a'lâ (1).

Kapudan paşa hazretlerinin yevm-i merkumda vergeldikleri avaidatdır :

Sadriâzam kapucular kethüdası taraf-ı âsafiden bâb-ı sadriâzamiye davet için gittikde verilen : Altun saat (kıt'a 1) - İhram raht (1) - don (100), etbâna don (22).

* Dolmabahçe'de ilbası iktiza eden bölümünde bütün hil'at kelimesinden sonra 'sevb' yazılmıştır. Tekrar etmek yerine bu çıkma ile yetinilmiştir.

Saadetlü Kethüda Bey tezkiresiyle teşrifâtî efendi donanma-yı hümâyunun mürûru haberiyle gittikde : Altun saat (kıt'a 1); don (200); İhram raht (1); etbâna don (25).

Haseki Ağa bostancıbaşı ağanın sandal ile alup gittikde verilen :

Altun saat (kıt'a 1); don (250); İhram raht (1); çuka (4); atlas (10); sandalcılara, don (41) - reisine, don (22) - Piyadecilere, don (16).

Kayık kapucu ağa başardada beraber selâmladıkda verilen :
Don (100) - etbâna, don (10), ihram raht (1) - çuka (4).

Huzûr-i hümâyunda kırk giydikde has odabaşının avâdidî :

Has Odabaşı ağaya: don (150) çuka (4), kumaş (10) - Eskisine, don (22) - İkinci eskiye, don (15) - Has odabaşı ağaya, ihram raht (1).

Kapudan paşanın çizmesini çeküp tekrar giydiren çukadar-ı şehriyârîye - tebrik için mehterhane-i şehriyârî geldikde : Mehterbaşıya hil'at (1) - don (41), çuka (4), kumaş (10) - Neferatına maa çavuş, don (60) - Sersûrnayî, hil'at (1), çuka (4), kumaş (10)

Sadrîâzam mehterhanesi geldikde : Mehterbaşıya, hil'at (1), çuka (4), kumaş (10) - Sersûrnayî, hil'at (1), çuka (4), kumaş (10). Neferatları maa çavuş, don (30) - Nevbethane mehterlerine : Don (22), hil'at (1), çuka (1), kumaş (10) - Kule mehterhanesine, don (10) - Dîvânhanede dua eden hatîbe, altun (3) - imamlara, altun (2) - Müezzinlere, altun (3) - Hademe-i dîvân-ı hümâyuna, don (55).

Kapudan Paşa hazretleri Bahrisefid'den avâdetlerinde veregel-dikleri Hedâyâ-yı mu'tâdeler. N. ypr. 16 v.dd.

Mübarek rikâb-ı mustatâb-ı hazret-i cihandârîye :

Makam-çalar, haftada bir kurulur piştahta saati (kıt'a 1) - Donanmış som şîshane tüfenk (çift 1) - Sakızkârî mutallâ döşeme (takım 1) - Som saçaklı a'lâ ihram (aded 4) - Mücevher koyun saati maa köstek (kıt'a 1) - Billûr iskemle (aded 1) - İngilterekârî endam aynası (aded 1).

Devletlü sadrîâzam hazretlerine :

Makam-çalar bir pištahta saati (kıt'a 1) - Donanmış şîşhane tüfenk (çift 1) - Sakızkârî döşeme (takım 1) - Som saçaklı a'lâ ihram (aded 2) - Vasat ihram (aded 2) - endam aynası (aded 2).

Saadetlü Darüssaâde ağası hazretlerine : :

Makam-çalar bir pištahta saati (kıt'a 1) - Donanmış şîşhane tüfenk (aded 1) - Sakızkârî döşeme (takım 1) - Som saçaklı a'lâ ihram (aded 1) - Vasat ihram (aded 1) - Endam aynası (aded 1).

Kethüda-yı hazret-i sadr-ı âlî hazretlerine :

Basma altun saat (kıt'a 1) - Donanmış şîşhane tüfenk (aded 1) - Som saçaklı a'lâ ihram (aded 1) - Vasat ihram (aded 1).

Hâzin-i hazret-i şehriyârî saâdetlü ağaya :

Altun saat (kıt'a 1) - Som saçaklı ihram (aded 1) - Vasat ihram (aded 1). Endam aynası (aded 1).

Saâdetlü silahdar-ı şehriyârî ağaya :

Basma altun saat (kıt'a 1) - Donanmış şîşhane tüfenk (aded 1) - Som saçaklı a'lâ ihram (aded 1) - Vasat ihram (aded 1).

Saâdetlü defterdar efendi hazretlerine :

Donanmış tüfenk (aded 1) - İhram (aded 1) - Endam aynası (aded 1).

Saâdetlü çavuşbaşı ağaya : :

Donanmış tüfenk (aded 1) - İhram (aded 1) - Endam aynası (aded 1).

Kapudan Paşa hazretleri *Yah Köşkü*'nde kürk giydikde enderun-ı hümâyun hademelerinden zîrde mastûr olanlara bu mikdar atıyye ihsan olunagelmıştır, deyü Şamlı bîzeban taktır edüp lakin ber-mu'tad-ı kadim teşrifât-ı hümâyuna dair mevaddan olmayup *Kerem makulesi* olduğundan başka 1180 (1766/67) senesi kapudan-ı derya vezir Tosun Mehmet Paşa zamanında vuku' bulmağla bu mahalle kayd olundu; ziyade ve noksan dahi kabul eder (N. 16^a-16^b).

Musahib bîzeban ağalar, neferen 6, altun 12 - Def'a musahib ağalar, neferen 5, altun 10 - Ağa kahvecibaşısı ve kilerci ve sair, altun 15 - Çavuşân-ı enderun-ı hümâyun, neferen 16, altun 32 - Cüce ağalar, neferen 2, altun 4 - Enderun-ı hümâyun bîzebanları, neferen 11, altun 11 - Tebdil hasekisi Abdullah ağaya : Pištahta saati (aded 1) - ihram (aded 1).

Fi gurre cemaziülevvel, 1178 (27 ekim, 1764) kethüda kâtibi tarafından alınmıştır. Bin yüz yetmiş sekiz tarihinde kapudan paşa

hazretleri tarafından hediye olmak üzere rikâb-ı hümayuna ve cânib-i sadrîüzamîye verilen (N. 72^a) :

Mübarek rikâb-ı hümayuna : Haftada bir kurulur makam-çalar saat (1) - Donanmış şîshane tüfenk (1) - Sakızkârî döşeme (takım 1) - Kebir ayna (aded 2) - Som saçaklı a'lâ ihram (aded 4) - Mücevher koyun saati (aded 1) - Camlı *nevzuhur* iskemle (aded 1).

Devletlü, inayetlü sahib-devlet efendimize :

Makam-çalar pîštahta saat (1) - Donanmış şîshane tüfenk (1) - Sakızkârî döşeme (takım 1) - Vasat ihram (aded 2) - Som saçaklı ihram (2) - Kebir endam aynası (2).

Saâdetlü Darüssaâde ağası hazretlerine :

Makam-çalar pîštahta saat (1) - Donanmış şîshane tüfenk (1) - Sakızkârî döşeme (takım 1) - Som saçaklı a'lâ ihram (2) - Vasat ihram (2) - Kebir endam aynası (aded 2).

Kethüda-yı sadr-ı âlî saâdetlü ağa hazretlerine :

Basma altun saat (1) - Donanmış şîshane tüfenk (1) - Som saçaklı a'lâ ihram (1) - Vasat ihram (aded 1).

Hâzin-i şehriyârî saâdetlü ağa hazretlerine :

Basma altun saat (1) - Som saçaklı a'lâ ihram (1) - Vasat ihram (aded 1) - Ayîne-i endam (1).

Silahdâr-ı şehriyârî saâdetlü ağa hazretlerine :

Basma altun saat (1) - Donanmış şîshane tüfenk (1) - Som saçaklı a'lâ ihram (1) - Vasat ihram (aded 1) - Ayîne-i endam (aded 1).

Darüssaâde ağası yazıcı efendiye :

Altun saat (1) - İhram (aded 3) - Ayîne-i endam (aded 1).

Saâdetlü defterdar efendi hazretlerine :

Tüfenk (aded 1) - Ayîne (aded 1) - İhram (aded 3).

Saâdetlü reisülküttâb efendi hazretlerine :

Tüfenk (aded 1) - Ayîne (aded 1) - İhram (aded 1).

Çavuşbaşı ağa hazretlerine : Tüfenk (aded 1) - Ayîne (aded 1) - İhram (aded 1).

Huzûr-ı hümayundan mürûr davetine teşrifâtî, tezkire götürdükde :

Surre (guruş 300) - saat (aded 1).

d) *Müceddeden kalyon inşasına, 6 safer 1181 (4 temmuz 1767)*

yıkında, der-zamân-ı Muhsin Paşazade Mehmed Paşa taraf-ı âsafîden verilen atıyye bâ-yed-i taşrîfâtî efendi (N. ypr. 158^a - 158^b).

Başmimara (3) - Mimarân-ı saireye (8) - İkinci mimâra (2) - Baş mutemedede (3) - Mutemedân-ı saireye (9) - Kalafatçıyan maa zâbitan (5) - Marangozan (5) - Kalyon ağası (2) - Timurcubaşı (2) - Eski tersane odabaşısına (2) - Dîvânhane kapucusuna (1) - Zındancılara (2) - Serburguciyana (2) - Burguciyân-ı saireye (5) - Bıkcıciyana (5) - Serhammal ve hammâlân-ı saire (6) - Marangoz çavuşuna (3) - Liman çavuşlarına (4) - Emîn çavuşlarına (4) - Tersane kethüdası çavuşlarına (2) - Kalyon çavuşlarına (4) - *Userâya* (6) - *Mücrimlere* (6) - Vardiyanbaşına (2) - Vardiyanlara (3) - Hizmette olan reislere (7) - Yiğitbaşı-i piyade (1) - Hatib-i dîvânhane (2) ve İmam (2) ve Müezzîn (3) - Tersane kethüdası kayıkçılarına (4) - Emîn kayıkçılarına (4) - Kul kayıkçılarına (4) - Topçulara (3) - Tulumbacılar (2) - Marangozlar kethüdasına (2) - Makaracıbaşıya (3) - Marangoz yiğitbaşısına (2) - Kilidci-i zindan (2) - Tersane kapucularına (3) - Asâdarlara (2) - Maide çavuşlarına (3) - Kömibaşıya (2) - Maide ağasına (3) - Perdecilere (2) - Filikekilere (6) - Filike piyadecilerine (4) - Paşa kayıkçılarına (3) - Dîvânhane çavuşlarına (3) - Tersane kapusu cami imamına (1) - Tirencicilere (2) - Teşrîfâtî efendiye (16) - Halifesine (8) - Kisedârına (8)*.

e) 14 Muharrem, 1170 (9 ekim, 1756) tarihinde resîde-i hutam olan bir kıt'a karavela kalyonun nüszülünde kapudan paşa hazretleri Bahrisefid canibinde bulunmak takrîbiyle tersane-i âmire emîni olan İbrahim Bey tarafından icra olunan merâsimin sonunda zîrde mas-tûr olduğu vech üzere tertip olunan hediyeler verilmiştir. K. 136^a.

Şevketlü, mehâbetlü efendimiz hazretlerinin mübarek rikâb-ı hümayunlarına : Ayîne-i endam (aded 1) - Durbin (aded 1) - A'lâ ihram elvan (aded 5) - Musanna' tüfenk (aded 2) - meyve (100 sepet) - Şükûfe (tabla 50). *Devletlü, inayetlü sadrâzam efendimiz hazretlerine* : Mücevher saat (aded 1) - Ayîne-i endam (aded 1) - İhram elvan (aded 4) - Durbin (aded 2) - meyve (sepet 50) - Şükûfe (tabla 30). *Semâhatlü şeyhülislâm efendi hazretlerine* : Ayîne-i endam (aded 1) - İhram elvan (aded 3) - Durbin (aded 1) - Meyve

* Buradaki armağanların hepsi altundur, tekrar edilmemek için yazılmamıştır.

(sepet 40) - Şükûfe (tabla 25). *Saâdetlü dârüssaâde ağası hazretlerine* : İhram (aded 3) - Durbin (aded 2). *Yazıcı efendiye* : İhram (2) - Durbin (1) - *Hazinedâr-ı şehriyârî ağaya* : İhram (2) - *Silahdâr-ı şehriyârî ağaya* : İhram (2) - *Çukadâr-ı şehriyârî ağaya* : İhram (2) - *Mehterbaşı ağaya* : İhram (1) - *Enderun başçavuşu* : İhram (1) - *Silahdar ağa, mühürdar ağa, devatdar ağa, ve kaftan ağası ve kitapçı ve sair ağalara* : İhram (1) - *Vekil-i harc ağaya* : İhram (1) - *Hahcı mehterbaşuya* : İhram (1) - *neferatına* : Altun (500) - *Çavuşuna* : Altun (10) - *Alay çavuşlarına, neferen* : Altun (8) - *Enderun gedik ağalarına, neferen* (19).

Kalyon-ı cedid nüzülünde canib-i hazret-i sadrîâzamîden inayet ve ihsan buyurulagelen atıyye. K. ypr. 136^a.

Dikkat : Bunlara verilen atıyyeilerin hepsi *altundur*.

Mehmed Aliye verildi. Mimârân (5) - Marangozân (5) - Serkalafâtî (4) - Çavuş-ı marangoz (1) - *Liman reisine verildi*. İhtiyarân-ı nevbetciyan-ı kalyonân neferen 8, altun (4) - Çavuşân-ı divanhane (2) - Çavuşân-ı emin-i tersane (3) - Çavuşân-ı kethüdâyı tersane (3) - Çavuşân-ı mâide (4) - Kayıkçıyan-ı paşa (5) - Kayıkçıyan-ı kethüdâ-yı tersane (3) - Filikeciyân-ı şehriyârî (13) - Piyadeciyan-ı şehriyârî-i filike (5) - Mutemedân (5) - Mutemedân, neferen (4) - Sandalcıyan-ı şehriyârîye (5, zam 8 = 13) - Piyadeciyan-ı sandal-ı şehriyârî (3, zam 2 = 5) - Vardacıyan ve kilidci (2) - Kayıkçıyan-ı emîn-i tersane (3) - Hâtib efendilere (4) - İmamlara (2) - Müezzinlere (2 zam 2 = 4) - Çavuşân-ı mîrmîran (2) - Topçubaşı-i tersane (2).

f) *İşbu bin yüz seksen senesi mâh-ı zilkâ'denin birinci yevm-i isneyn bi-inayetillâh-i Taâlâ resîde-i itmam olan Mesken-i Gazi nâm kalyon-ı cedidin deryaya nüzülünde kapudan paşa hazretlerinin verdikleri hedâyâdır* (K. ypr. 21^{a,b}).

Şevketlü, kerâmetlü, mehabetlü padişah-ı âlempenah efendimiz hazretlerine :

Som sacaklı a'lâ ihram (5) - Som kundaklı tüfenk (kıt'a 2) - İngilizkârî endam aynası (kıt'a 3) - İngilizkârî geçme durbin (1) - İngilizkârî kaval durbin (1). *Devletlü, inâyetlü sadrîâzam hazretlerine* : Som saçaklı a'lâ ihram (4) - Som kundaklı tüfenk (2) - İngilizkârî ayîne-i endam (2) - İngilizkârî geçme durbin (2). *Sema-*

hatlû şeyhülislâm efendi hazretlerine : Som saçaklı ihram (3) - İngilizkârî ayîne-i endam (2) - İngilizkârî geçme durbin (1). *Saâdetlû darüssaâdet'iş-şerîfe ağası hazretlerine* : Som saçaklı ihram (3) - İngilizkârî ayîne-i endam (2) - İngilizkârî geçme durbin (1). *Saâdetlû silâhdâr-ı şehriyârî ağaya* : Som saçaklı ihram (1) - Vasat ihram (1) - Som kundaklı tüfenk (1). *Hazinedar-ı şehriyârî ağaya* : Som saçaklı ihram (1) - Vasat ihram (1). *Yazıcı efendiye* : Vasat ihram (1). *Çukadâr-ı şehriyârî ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Rikâbdar ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Has Odabaşı ağaya* : Vasat ihram (1). *Kahvecibaşı ağaya* : Vasat ihram (1). *Peşkir ağasına* : Vasat ihram (1). *Çukadâr-ı şehriyârî ağaya* : Vasat ihram (1). *Saâdetlû yeniçeri ağası hazretlerine* : A'lâ ihram (1). *Vasat ihram (1)*. *Çavuşbaşı ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Saâdetlû defterdar hazretlerine* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Saâdetlû reisülküttâb efendi hazretlerine* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Tezkire-i evvel efendiye* : A'lâ ihram (1). *Tezkire-i sâni efendiye* : A'lâ ihram (1). *Mektûbî efendiye* : A'lâ ihram (1). *Teşrifâtî efendiye* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Başbağkulu efendiye* : Vasat ihram (1). *Maliye tezkirecisi efendiye* : Vasat ihram (1). *Mektûbî-i defteri* : Vasat ihram (1). *Kisedâr-ı defteri* : Vasat ihram (1). *Serhalîfe-i teşrifâtî* : Vasat ihram (1). *Kisedâr-ı teşrifâtî* : Vasat ihram (1). *Muhzır ağa* : Vasat ihram (1). *Odacıbaşı-i bostânî* : Vasat ihram (1). *Karakulağ-ı sadr-ı âlî* : Vasat ihram (1). *Baş kapu kethüdasına* : Edna ihram (1). *Kisedâr-ı reisülküttâb efendi* : Vasat ihram (1). *Âmedci efendiye* : Vasat ihram (1). *Karakulağ-ı kethüda bey* : Vasat ihram (1).

Saâdetlû kethüda bey hazretlerine, egerçi teşrif etmezlerse dahi hediyyeleri gelir. Som saçaklı ihram (1) - Som kundaklı tüfenk (1) - İngilizkârî ayîne-i endam. *Kâtib-i kethüda bey* : A'lâ ihram. *Bostancıbaşı ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Mîrahur-ı evvel ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Mîrahur-ı sâni ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Kethüda-ı bevâbîn-i şehriyârî ağaya* : A'lâ ihram (1) - Vasat ihram (1). *Haseki ağaya* : Vasat ihram (1). *Çavuşbaşı ağaya* : A'lâ ihram (1). *Telhîsî ağaya* : Vasat ihram (1). *Kethüda-ı bevâbîn-i sadr-ı âlî ağaya* : Vasat ihram (1). *Selâm ağasına* : Vasat ihram (1). *Kapucular bölükbaşısı ağaya* : Vasat ihram (1). *Serçukadâr-ı sadr-ı âlî* : Vasat ihram (1). *Sermehterân-ı sadr-ı âlî* : Vasat ihram (1). *Serçavuşân-ı enderun* :

Vasat ihram (1). *Gediklüyân-ı sadr-ı âlî* : Vasat ihram (8). *Kaftânî-i bâb* : Vasat ihram.

İhtiyaten hazır olur bâzı mahaller için : A'lâ ihram (5) - Vasat ihram (10). *Çavuşân-ı alay*. Bu dahi kerem makulesidir, her ne ihsan buyurulur ise : Altun. *Alkış eden çavuşân dîvânına*, bu dahi kezalik, altun. *Hünkârıya sadr-ı azam efendimiz ceyb-i âlîlerinden verirler*, altun. *Kapudan Paşa tarafından dahi verilir*. *Sadr-ı âlî takımına*, altun (68).

g) 1182 (1768) yılında *Nasr-ı cenk ve Feth-i zafer nâmân kalyonlar nüzûlünde zırde mastûr olunan hil'atler ilbas olunmuştur*, *derzamân-ı emîn-i tersane Resmî Ahmet efendi* (K. ypr. 136^b).

Bir tane çuka ferâce ve semmur kürk armağan edilen Tersane emîni efendiden başka aşağıdakilerin hepsine birer hil'at verilmiştir. Bunların içinde yalnız *Kapudânân-ı kalyon-ı cedid* iki kişi oldukları için iki hil'at almışlardır.

Kethüda-yı tersane - Defterdar-ı kalyon - Reis-i liman - Kapudân-ı üç-anbarlı - Halife-i kalyon - Ruznamçe-i tersane - Emîn-i sergi - Kâtib-i liman - Cânib-i tersane - Kâtib-i reis-i liman - Emîn-i kereste - Reis-i meydan - Mâide ağası - Sernakkaşân-ı hassa - Sernakkaşân-ı kalyon - Kâtib-i kul-Kethüda-yı defter-i tersane - Kâtib-i zından - Kâtib-i kereste - Kâtib-i icare - Kâtib-i barut - Serağa-yı tersane - Kâtib-i mahzen-i sürb - Kâtib-i mahzen-i çûb - Kâtib-i sâni-i mahzen-i çûb-Emîn-i mahzen-i çûb - Emîn-i mahzen-i sürb - Serçavuş-ı tersane - Ser kömi-i tersane - Kethüda-yı çavuş-ı tersane - Emîn-i çavuş-ı tersane - Sertulumba-i tersane - Mimarân-ı kalyon, neferen 3 (hil'at - 3) - Sermimâr-ı kalyon - Çukadâr-ı bâb-ı emîn-i tersane-Sermu'temadân-ı kalyon - Mutemedân-ı kalyon, neferen 4 (hil'at 4) - Kilidci-i zından - Sertûpî-i dîvânthane - Servardiyan - Serkalafâtî - Ağa-i kalafâtî - Kethüda-yı kalafâtî - Yiğitbaşı-i kalafâtî - Sermakara - Kethüda-yı makara-i tersane - Serburguciyan - Yiğitbaşı-i burguciyan - Seroymaciyan - Yiğitbaşı-i oymaciyan - Kethüda-yı gemiciyan - Yiğitbaşı-i gemiciyan - Yiğitbaşı-i marangoz - Serçavuş-ı marangoz - Ârâmcıbaşı - Çavuş-ı ârâmcıyan - Bıkcıbaşı - Yiğitbaşı-i bıkcıciyan - Kethüda-yı halatçıyan - Yiğitbaşı-i halatçıyan - Serhammâlân - Serhammâlân-ı meydan - Sersâyebânî-i şehriyârî - Sermehterân-ı hayme-i sadr-ı âlî - Sermehter-i tabl u alem -

Sersurnai - Teşrifâtî efendi - Halife-i teşrifâtî - Kisedâr-ı teşrifâtî - Sermarangozan.

22 Cemaziyülevvel 1182 (4 ekim, 1768) yevm-i pencşenbih. Tarih-i mezkûrda tersane-i âmire emîni olan çavuşbaşı-i sâbık saâdetlî Ahmed Efendinin zamanlarında Nasr-ı cenk ve Feth-i zafer nâman kalyonlar nüzûlünde bâlâda mezkûr rûsûmat icra ve atıyye-i hazret-i sadrâzamî dahi itâ olunup lâkin emîn-i mûmâileyh tarafından gerek rikâb-ı hümayuna ve gerek saire ihram ve hediyye makulesi bir nesne verilmeyüp fakat Mehterhane ve tabl-ı alem-i sadr-ı âliye verilen der zaman-ı sadrâzam ve serdar-ı efham Elhâc Mehmet Emin Paşa. Cemaziyülevvel, 1182 (eylül, 1768).

h) Bundan akdem tersane-i âmirede inşası ferman buyurulup işbu bin yüz doksan senesi mâh-ı zilhiccenin yirmidördüncü isneyn gününü resîde-i itmam olan Ejder-i bahrî nam kalyon-ı cedid yevm-i mezburda rûy-ı deryaya nüzûl etmekle kapudan paşalar tarafından rikâb-ı hümayun-ı cihandârîye ve sadrâzam ve sair ve zirde mastûr zevât-ı kiram hazerâtı taraflarına verilmesi mu'tad olan hedâyânın defter-i teşrifâtîten ihrac ve arz olundukda ba'de't-tenzil fîmâba'd kapudan paşa taraflarından zirde mastûr olduğu vech üzere verilmesine irade-i cihandârî tealhik ve teşrifâta kayd olunmasına dahi emr-i âli sâdır olamağla hâlâ kapudan-ı derya vezir-i mükerrem saâdetlî Gazi Hasan Paşa hazretleri tarafından verilen hedâyâdır ki bi-aynihi kayd olundu, 24 zilhicce, 1190 (3 şubat, 1779).

Mübarek rikâb-ı hümayuna : Durbin (aded 2) - Elvan ihram (aded 3) - Musanna' Tüfenk (aded 2) - Meyve (100 sepet) - Şükûfe (50) tabla). Re'fetlî sadrâzam hazretlerine : Ayîne-i endam (1) - İhram (2) - Durbin (1) - Meyve (sepet 50) - Şükûfe (tabla 30). Semâhatlî şeyhülislâm efendi hazretlerine : Ayîne-i endam (1) - İhram (3) - Durbin (1) - Meyve (sepet 40) - Şükûfe (Tabla 25). Darüsaâde Ağası hazretlerine : İhram (2) - durbin (1). Aşağıda yazılanlara da, türü belirtilmeden yalnız birer tane ihram verilmiştir; Ancak vezir-i mükerrem ağa paşaya bir ihram ve 2 durbin, Teşrifâtî efendiye bir ihram ve 40 gurus armağan edilmiştir. Hazinadâr-ı şehriyârî ağaya - Silahdar-ı şehriyârî ağaya - Çukadâr-ı şehriyârî ağaya - Rikâbdâr-ı şehriyârî ağaya - Peşkir ağasına - Bostancıbaşı ağaya - Mirahur-ı evvel ağaya - Kethüda-yı bevvâbîn-i şehriyârî - Mirahur-ı sâni ağaya - Has odabaşına - Yazıcı efendiye - Baltacılar

kethüdası - Kethüda Bey hazretlerine - Defterdar efendiye - *Reisül-küttâb efendiye* : İhram (1) - Durbin (1). Çavuşbaşı ağaya - Tezkire-i evvel efendiye - Mektûbî efendiye. Kethüda Bey kâtibi - Kisedâr-ı teşrifâtî - Halife-i teşrifât - Kisedâr-ı reis efendi - Telhîsî ağa - Kapucular kethüdası - Selâm ağası - Muhzır ağa - Odabaşı ağa - İmam-ı sadr-ı âlî - Sermehterân-ı enderun-ı sadr-ı âlî - Serçavuşân-ı enderun-ı sadr-ı âlî - Silahdar ve çukadar ve devatdar ve kaftanî ve kitâbî-i sadr-ı âlî, neferen 6. ihram (6) - Alay çavuşlarına : *Altun* (5, beş nefer) - Takım gedik ağalarına ve nevbetçi ve saire, *altun* (40).

Hedâyâ-yı mezkûr vezir-i müşârünleyn tarafından bu vechile verilmekle bâ-emr-i âlî işbu mahalle kaydolundu.

1) *Nizâm-ı cedid üzre vezir-i mükerrem kapudan paşa hazretleri tarafından verilen idiyye-i hümayun defteridir.* (K. ypr. 77^{a-b}.)

Mübarek rikâb-ı hümayuna : Mücevher ve semmur-baha (guruş 5000) - Donanmış esb (re's 1) - *Nevzuhur dîba* (donluk 3/36) - Ağır telli hatâyî (donluk, 3/36) - Sade hatâyî, (donluk, 3/36) - Taraklı atlas (donluk 3/36). *Saâdetlü başkadın hazretlerine* : *Nevzuhur dîba* (donluk, 2/24) - Ağır telli hatâyî (donluk, 2/24) - Taraklı atlas (donluk, 2/24). *Saâdetlü ikinci kadın hazretlerine* : *Nevzuhur dîba* (donluk, 2/24) - Ağır telli hatâyî (donluk, 2/24) - Taraklı atlas (donluk, 2/24). *Saâdetlü üçüncü kadın hazretlerine* : *Nevzuhur dîba* (donluk, 2/24) - Ağır telli hatâyî (donluk, 2/24) - Taraklı atlas (donluk, 2/24). *Saâdetlü dördüncü kadın hazretlerine* : *Nevzuhur dîba* (donluk, 2/24) - Ağır telli hatâyî (donluk, 2/24) - Taraklı atlas (donluk, 2/24). *Kethüda kadın hazretlerine* : *Nevzuhur dîba* (donluk, 1/12) - Telli hatâyî (donluk, 1/12) - Taraklı atlas (donluk, 1/12). *Hazinedar ustaya* : *Nevzuhur dîba* (donluk, 1/12) - Telli hatâyî (donluk, 1/12) - Taraklı atlas (donluk, 1/12). *Kilârî ustaya* : *Nevzuhur telli hatâyî* (donluk, 1/10) - Sade hatâyî (donluk, 1/10). *Çaşnigâr ustaya* : *Nevzuhur telli hatâyî* (donluk, 1/10) - Sade hatâyî (donluk, 1/10). *Berber ustaya* : *Nevzuhur telli hatâyî* (donluk, 1/10) - Sade hatâyî (donluk, 1/10). *İbrîkdar ustaya* : Telli hatâyî (donluk, 1/10) - Sade hatâyî (donluk, 1/10). *Kahveci ustaya* : Telli hatâyî (donluk, 1/10) - Sade hatâyî (donluk, 1/10). *Câmeşûy ustaya* : Telli hatâyî (donluk, 1/10) - Sade hatâyî (donluk, 1/10). *Saray ustasına* : Telli hatâyî (donluk, 1/10) - sade hatâyî (donluk,

1/10). *Daye ustasına* : Telli hatâyî (donluk, 1/10) - Sade hatâyî *Saâdetlü darüssaâde ağasına* : Diba-yı acem (donluk, 2/24) - Telli hatâyî (donluk, 2/24) - Sade hatâyî (donluk, 2/24) - Taraklı atlas (donluk, 2/24). *Hazinedâr-ı şehriyârî lalaya* : Telli hatâyî (donluk, 1/12) - Sade hatâyî (donluk, 1/12) - Taraklı atlas (donluk, 1/12). *Musahibân-ı şehriyârî, neferen 12*. Sade hatâyî (donluk, 12/120) - Çuka (donluk, 12/60). *Kâtib-i hazinedar ağaya* : Sade hatâyî (10) - Taraklı atlas (10) - Çuka (5). *Yedekçibaşı ağaya* : Sade hatâyî (10) - Çuka (5). *Başkapu gulâmına* : Sade hatâyî (10) - Çuka (4). *Has ahur halîfesine* : Sade hatâyî (10) - Çuka (4). *Has ahur hazinedârına* : Sade hatâyî (10) - Çuka (4). *Sersilahşor-ı şehriyârî* : Sade hatâyî (10) - Çuka (4).

IX.

Gemi Adları

Konu ile bir yönden ilgisi dolayısıyla, Osmanlı donânmasının gemi adları üzerinde de birkaç şey söylemek istiyorum. Topkapı Sarayı arşivinde gemilerin adlarını bildiren belgeler vardır. Bunlar, E. 11847 12). Bu numaradaki on iki belgeden bir tanesi 1121-1149 (1709-1736) tarihini taşımakta olup III. Sultan Ahmet ve I. Sultan Mahmut zamanlarına rastlamaktadır. E. 9358 (3) sayılı belge 1193-1194 (1779-1780) tarihli olup I. Sultan Hamit zamanındandır. D. 2664 6 cemaziyülevvel 1223 (1 Haziran, 1808) II. Sultan Mahmut zamanı. E. 8869 (2) 1240 (1824-1825) Savaş gemileri listesi. E. 11847 (12) II. Sultan Mahmut zamanı E. 8861 (3), XIX. yüzyıl Sultan Abdülmecit zamanı (1255-1277 (1839-1861)); E. 9371 (tarihsiz. Bu son belgenin büyük bir bölümünde (1) ticaret gemilerinin adları bulunduğu göre, bunun da II. Sultan Mahmut zamanına ait olduğu düşünülebilir. D. 4859 (2) Bu belgenin de XIX. yüzyılın başından kalma olduğu görülmektedir.

Görüleceği üzere tarihçe en eski belge XVIII. yüzyılın başlarına aittir. Ondan önceki gemilerin tek-tük adlarına deniz savaşları dolayısıyla tarih kitaplarında rastlamak mümkündür. Kimi *Mesken-i Gazi*, *Müjderesan* gibi adların tekrar edilmesinden bunların türlü zamanlardaki gemilere tekrar verildiği anlaşılmaktadır.

Savaş kalyonlarına ve kadirgalara verilen adlarda başta yırtıcı hayvanların ve savaş aletlerinin ilk yeri aldığı görülür. Şir-i derya, Bebr-i bahri, Ejder-i bahri, Peleng-i derya, Pıl-i deman, Nemr-i derya, Niheng-i zafer v.b. gibi. Sonra büyük kuşlar gelir : Tavûs-ı bahri, Anka-yı bahri, Şahbâz-ı bahri gibi. Esb-i mahmûdi, Semend-i mahmûdi, Cemmâz-ı bahri gibi büyük hayvan adlarından başka Ceylân-i bahri, Ahû-yı bahri gibi adlar da konmuştur. Gemilere savaş aletleri adları da verilmiştir. Süngü-i bahri ve Tır-i perran gibi. Kaf-ı revan, Kûh-ı lerzan, Cısr-i revan, Kişver-i derya, Küre-i derya, Hisn-ı bahri, Çetr-i revan ve benzeri adlardan ise bunların çok büyük gemiler olduğunu anlayabiliriz.

Ticaret gemilerinin adları, gördükleri işe daha uygun olanlardır. Bâis-i ticaret, Bâdi-i ticaret, Esâs-i ticaret, Perkâr-ı ticaret, Micmer-i ticaret, Mir'ât-ı ticaret ve başkaları. II. Sultan Mahmudun zamanında yapılan gemilere Şevketiyye, Nusratiyye gibi tek adlar konduğu da görülmektedir. E. 11970 sayılı ve Kanuni zamanında İstanbul'da Tersanede, Kadirga limanında ve Galatada yapılan ve buralarda mevcut olan gemiler hakkında bilgi vardır. Bunların bir bölümünün II. Sultan Bayazıt, bir kısmının da Yavuz Sultan Selim devrinde inşa edildiğini öğreniyoruz. Bunların özel adları yoksa da türlerine göre adları bellidir : Mavuna, baştarda, kadirga, barça, top gemisi, kalyata, kayık, ağıbar, Mudanya gemisi, at gemileri, balaşkerme. Daha sonraki tarihlerden kalan belgelerde üç-anbarlı kalyon, firkateyn, korvet, firkate gibi yeni adlar da görülmektedir.

۱۸۴۷

تاریخ مذکور در فصل اول و فتح طغر نامان فاکو نکر نو نوزده در برده سطر
اول و آن خلعت الماس او نهم در در ذات این تیریه در حاکم اوقاف

ترانه اینی کتبی تار دفتر اولیون در میان صورتی در آن
صحب صحب صحب صحب

دلمورانات خدیو کون رو با بویام این مرقه کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

جان تیراز کاتیبان این کراسه در میان مان ظاهر
صحب صحب صحب صحب

سرفا تاناز سرفا تان کاتیبان کتبی در تیراز کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان کاتیبان
صحب صحب صحب صحب

صورتی در آن
صحب صحب

۱۸۴۷ تاریخ مذکور در حاکم اوقاف این اولیون در میان صورتی در آن
نادر مذکور در حاکم اوقاف این اولیون در میان صورتی در آن
زمان این فصل و فتح طغر نامان فاکو نکر نو نوزده در برده سطر
اول و آن خلعت الماس او نهم در در ذات این تیریه در حاکم اوقاف
اجرا عطا به صورت صدر اعظمی و عطا او بود یکی این مرقه در برده سطر
اول و آن خلعت الماس او نهم در در ذات این تیریه در حاکم اوقاف
و کاتیبان تیریه در برده سطر اولیون در میان صورتی در آن
وطن علم صدر اعظمی و بر برده سطر اولیون در میان صورتی در آن
الحاج محمد امین پاشا